

249395

В. ЧАЙЧЕНКО.

КНИГА КАЗОК

ВІРШОМ.

Ціна 60 кр. ав.

У ЛЬВОВІ, 1894.

Накладом Наукового Тов. імени Шевченка.

З друкарні Наукового Тов. ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Книгарня Наукового Товариства імени Шевченка

у Львові, ул. Академічна ч. 8. продає слідуючі книжки :

„Правда“ писемьо лїтер.-полїт. рочи. VI., IX., X. і XII. по	2.00	ар.
XI. (1878) 2 томи і вр.; XIII. (часть лїтературна)	—50	„
„Зоря“ писемьо лїтерат.-наукове рочи. VI. (1885) без бібл. Зорі	3.00	„
„ рочишки VIII. (1887) IX. (1888) X. і XI. по 5 вр., а XII.	6.00	„
і XIII. по	—50	„
Д-р Огоновский. Історія руск. лїтерат. II. 3 ар., III. часть 1 и 2.	4.00	„
„ „ Studien auf dem Gebiete der ruth. Sprache	1.50	„
Остап Вересай, картина хромолітографічна	—50	„
Михайло Драгоманів. Галицько-руське письменство	—15	„
Куліш. Шекспірові твори перекл. ч. I. (давню 3 ар. тенер)	1.00	„
„ Чорна Рада, повість)	—80	„
„ Хуторі поеми	—50	„
„ Крашанка	—20	„
Юрій Федькович. Довбуш	—10	„
„ Повісті і оповіданя	—20	„
„ Як ковам роги виправляють	—10	„
Д. Млака. Руська хата, Буковинський альманах	—60	„
Іван Нечуй. Повісті і повіданя	—30	„
„ Світогляд українського народа	—30	„
„ Кайдашева сім'я	—50	„
„ Навіжена, повість	—20	„
„ Над чорним морем	—30	„
„ Хмари, повість	1.50	„
„ Причепя, повість	1.50	„
„ Микола Джера, повість	—80	„
„ Поміж ворогами	—50	„
Ф. Заревич. Бондарівна	—10	„
Дровд. В гостях добре, дома ліше (опов.)	—50	„
Евг. Горницький. Орлеанська Діва, перекл. стих.	—35	„
Гуцул і Гуцулка, дві картини олійні по	—50	„
Пам'яткове число „Зорі“ в ювілей Русалки Дієтрової	—50	„
Д-р Ом. Калїтовский. Апокрифічна лїтература	—35	„
О. Партицкий. Провідні Ідеї в писемях Тар. Шевченка	—35	„
„ Темні мєця в слові о полку Ігореві	1.40	„
„ Слово о полку Ігоревім	—80	„
„ Скандинавщина в давній Русі	—20	„
М. Вовчок. Народні оповіданя, I. 35 кр., II. 35 кр., III.	—50	„
О. Стодольский. Етнографія Славянщини	—12	„
О розумнім вихованю дїтий	—12	„
М. Пар. Надельмаєр, апостол свободи	—10	„
Н. Устиянович. Повісті	—85	„
„ Мєсть верховиця	—35	„
Байда. Одисеві планики	—10	„
„ Одисєя ч. I. II.	2.20	„
І. Грабович. Марта Ворецька, оповіданє історичне	—52	„
III. Grabowicz. Przegląd w pieśniach ludowych polskich i ruskich	—50	„
I. II. О вихованю. Підручник для жєнщин	—30	„
Іван Франко. Жіноча неволя в руських піснях народних	—35	„
„ Захар Беркут, обрам гром. житя Руси в XIII.	1.30	„
„ Довопиєнє до Пранди	1.00	„
„ Воє Constrictor	—35	„
„ Наші коляди, студія	—30	„
„ Без праці	—20	„
„ Украденє щастє, драма	—30	„

ВАСИЛЬ ЧАЙЧЕНКО.

КНИГА КАЗОК

ВІРШОМ.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

НБ ПНУС

249395

У ЛЬВОВІ, 1894.

З друкарні Наукового Тов. імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

БІБЛІОТЕКА
Івано-Франківського
педагогічного Інституту
Інв. 249395

Дослухаючись, радїла
Вітрові та бурі
І ловила рученьками
Білії сніжини,
Цїлувала їх неначе
Стріли ся дівчині
Рідні сестри, рідне браття,
А чи рідна мати...
Сумували дід та баба
Сидячи у хаті,
Сумували, дивувались
С чόго донька в'яне,
Як година у віконце
З неба ясно гляне,

І радїє, як негода
Стогнути завис
І холодним снігом-вітром
По степах повіє...

Та зіма-ж та не довїшно
На землі панує
Сонце глянуло із неба
І землю нїмую
Обігрїло, розтопило
І снігі, і кригу —
Повернуло од зїми вже
Знову на одлигу,
І потанули замети,
Ллютьця по долині...
Засмутила ся Снігурка,
Гаснуть очі сині;
Засмутилась і поникла
Тихо головою —

Так, немов-би вже почула
Лихо над собою.
В хаті ходить, руки ломить,
В вікна поглядає,
Мов снігі свої в останнє
І на вік вітає...

І прийшла весна квітчаста,
Зацвіли долини,
А в Снігурки лютий смуток
Не втиха й хвилини,
А ще біли вона сумує, —
І старі в печалі:
Умовляли, розважали,
Та й годі сказали!

За весною тепле літо,
Ось уже й Купала;
Молодь сільська рада, рада,
Що його діждала.
До Снігурки забігають
Підруги — дівчата:
„Як тобі ще не набридла
Хата все та хата!
І на вулицю не вийдеш,
Сидню ти ніколи!
Ну, ходім стрівать Купала,
Бавитись на волі!“
Так дівчата щebetали,
А Снігурка біла
Їм тихенько відмовляє:
— „Я усе хворіла,
Та нездужаю й тепер щось, —
Не піду я с хати...“ —

Уступились у розмову
Тут і батько й мати:
— Ось піди лиш та побав ся —
Веселіше стане.
Ви беріть її, дівчата,
Дома хай не в'яне! —
І дівчата сьміючи ся
Всі її вхопили;
Опинала ся Снігурка,
Та не стало сили...

Над Дніпром широководим
Вже вогонь палає,
І купаловая пісня
Голосно лунає;
Парубки зійшлись, дівчата
З їми й уродлива
Русокося Снігурка,
Та сумна й журлива.
„Гей, чи чуєте, дівчата,
Час уже почати
Через цей вогонь купалів
Нам усім плигати!“
І стають одна по одній —
Перша вже плигнула,
Далі друга над багаттям
Швидко промайнула,
Третя, п'ята... Вже й Снігурці
Черга наступає.
— „Ох, не хочу я, дівчатка,
Сили щось немає,
Щось моє згнітило серце,
Мов на лихо й горе...“ —

Так Снігурка всім дівчатам
Підругам говоре.
Засьміяли ся дівчата
„Лихо нам є тобою:
Вперше вийшла погуляти,
Та і тут з журбою!
Ну-бо, ну, плигай, сестричко!“
І усі дівчата
До вогню Снігурку білу
Почали штовхати.
Відмоглись не має сили...
„Ну, плигай, не бав ся!
А вогонь все дужче й дужче
Вгору розгоряв ся...
І вона через багаття
Кинулась що — сили,
Пасма є полум'я горячі
Її обхопили
І вона, відразу, бідна,
Парою взяла ся
І угору над землею
Високо звилася
Тільки бачили — по небу,
Де зоря мигтіла,
Тихо-тихо пролинула
Хмарка чиста й біла
І потопла у безодні
Синій та глибокій...
Так zostались дід та баба
Знову одинокі...

III.

СОПІЛКА.

1.

У хаті білій край села,
Під гаєм аж густим
Сім'я маленькая жила:
Дідусь, бабуся з їм,
Та в їх і діти ще були...
І в тій хатині всі
Вони тихесенько жили
Ще в давнії часи.
І хоч у їх було дочок —
Дівчат веселих три,
Але кохали над усіх
Найменчую старі.
І справді-ж гарная була
Галюсенька у їх:
Як зорі оченьки блищать
С під брівок чепурних;
Рожеві губоньки малі,
Рум'янець на щічках
І вся головонька була
У косах та в квітках.
Вона сьміється — і навкруг
Мов сонечко сия,

БІБЛІОТЕКА
Івано-Франківського
педагогічного Інституту

№ 249395

Мов щастям вся оповилась
Безкрая земля;
Вона засмутитьця — й немов
І сонце примерка,
Не ті мов зроблютьця гаї
Й квітчастая лука..
Дитячим серденьком своїм
Любила Галя всіх
І тата, й маму, і сестер
Любила двох своїх,
Але-ж із задрощів вони
(Хоч і ховались с тим)
Любити Галю не могли.
Було-бо задро їм,
Що батько з матіррю старі,
Хоч дуже люблють всіх,
А Галю жалують малу
Ще білш вони, як їх.

2

Веселе літо настає,
В гаях снують пташки,
Скрізь визирають із трави
Квітки, квітки й квітки;
Метелик в'ється по квітках,
Бджола дзвенить крилом;
Вітрець тихесенький біжить,
Цілується з листом.
„Пустіть нас,“ — просить Галя, — „в гай,
Там єшіви та квітки;
Ми стиглих ягід нарвемо
І поплетем вінки.“

ДВА МОРОЗИ.

Ой гуляли в полі два морози,
 Два морози, два рідненькі брати.
 Брат старіший звав ся — Ніс червоний,
 А молодший — Синій Ніс на ймення.
 Ой гуляють в полі два морози,
 Поле чисте в кригу зодягають.
 І говóрить менший так до брата:
 „Ой, мій братіку, Червоний Носе!
 Як би нам с тобою тут погратись,
 Поморозити людей і звіра?“
 Відмовля йому мороз старіший:
 „Брате мій, морозе, Синій Носе!
 Як що, брате, хочеш ти погратись,
 Хочеш ти людей, звірів морозить,
 То не в полі треба нам гуляти:
 Поле чисте снігом скрізь укрило,
 Всі шляхи позамітало в полі,
 Не проїде тут ніхто, не пройде:
 Краще в темний ліс мерцій ходімо!
 Хоч не так там просторо гуляти
 Так же втіхи буде нам багато:
 Там і люде проїздять частіше,

А що звіру хижого — усюди
В лісі ми зострінемо без ліку:
Буде там кому, морозе-брате,
До схочу зморозити все тіло,
Зупинити кров горячу в жилах,
Задавить дихання тепле в горлі
І з живого — криги шмат зробити.“
І послухав ся молодчий брата —
В двох побігли в темний ліс морози,
Біжучи, ще й граютьця морози:
На одній нозі стрибають жваво,
По дубках тріщать і по осиках,
Аж старій дубняк гуде і стогне
І риплять осики молоденькі;
Як стрибнуть по снігові м'якому, —
Крижана кора стає на йому;
Де билиноньку є під снігу видно,
Подмухнуть на неї два морози, —
У срібло її неначе вдягнуть.
Ось вони і чують: в темнім лісі
Задзвенів близенько й гучно дзвоник
І в багатих санках пан пихатий
Надбіга на бігирях стрибучих.
На йому кожух ведмежий добрий
Ще і теплая лисича шапка,
Вовчі чоботи на ноги взуто.
Другим-же шляхом ріжнаті прості
По снігу риплять собі санчата, —
То мужик у ліс по дроба їде.
На йому кожух — на латі лата,
Шапка в його вся в дірках, старенька,
Вітром буйним шапка та підбита:
Як повіє, так і повіває;

Шкарбуни — не чоботи узуті,
Та ще й ті роти пороззявляли.
Синій Ніс мороз тоді і каже:
„Ну, кому-ж за ким тепер нам бігти?
Я-б хотів за мужиком побігти,
Бо його скоріше я дошкулюю:
На йому́ кожух в дірках та в латах,
Шапка вітром в мужика підбита,
Шкарбуни — не чоботи узуті,
Та ще й ті роти пороззявляли.
Ти-ж дужчіший, — то візьми ти пана,
Бо на йому́ — глянь! — кожух ведмежий
Ще і теплая лисича шапка,
Вовчі чоботи на ноги взуто —
Не подужаю його я зроду!“
Усміхнувсь мороз тоді старіший
(Він морозив вже багато всяких,
Тим і знав, кого дошкулить важче),
Усміхнувсь червоний Ніс та й каже:
„Молодий ти, братіку морозе,
Молодий ти, — каже, — ще невчений!
Ну, та хай вже буде так, як хочеш:
Ти біжи за мужиком убогим,
Я за паном побіжу скоріше.
Прощавай, морозе — Синій Носе!“
— „Прощавай і ти!“ — йому той каже.
Засвистіли, гугнули, побігли.

От вже сонечко зайшло за лісом,
Погасає день короткий зімній,
І тоді изнов у чистім полі
Изійшлись до куні два морози,
Два морози, два рідненькі брати,

Изострілись, почали шитатись,
Хто награтись за день зміг найкраще,
Поморозить зміг хто дошкульніше.
От, і каже більшому молодчий:
„Попохекав, мабуть, коло пана,
Поки ти дошкулить зміг хоч трохи!
Та й не диво-ж: навдягав одежі
Скрізь такої, що і не пролізеш:
Де вже там його тобі дошкулить!“
Засьміявсь тоді мороз старіший,
Бо не вперше він уже морозив,
Засьміяв ся він тоді та й каже:
„Ой морозе Синій Носе, брате!
Молодий ти, братіку, невчений!
Та́к його допік я і дошкулив,
Що пів дня він грітиметьця в хаті,
Та і то ще хто-й-зна, чи одійде.“
Здивувавсь тоді мороз молодчий:
„А кожух та чоботи та шапка?
Чи вони тебе і не спинили?“
Відмовля йому старіший знову:
„Та хіба-ж від мене те пособить?
Я заліз до його і в кожуха,
І у шапку й в чоботи у вовчі,
Та й почав без жалю дошкуляти.
Він вже й мнетьця у кожусі, й гнетьця,
І ховається у тепле ху́тро,
Часом крекче, а то й стогне часом,
Або, міцно загорнувшись, тихо
Він сидить, не ворухнетьця й трохи, —
Мабуть дума, що його покину,
Як що він сидітиме тихенько.
А міні ще й краще дошкуляти!

А міні цього-ж то тільки й треба!
Заходивсь я коло його добре
І вже випустив його у хату
Тільки тільки що живого трохи —
Буде згадувать мене довіку!
Ну, а ти с своїм же як? награв ся?“
Аж вітхнув мороз молодчий тяжко:
„Ох, мій брате, мій Червоний Носе!
Правду ти казав міні дурному:
Молодий мороз я і невчений!
Мужика я думав заморозить,
Аж воно инакше діло склалось:
Ще й міні він ребра поломачив.“
„Як-же то?“ — питається старіший.
„Ох, та так... Мужик по дрова їхав...
Ну, й почав був я ще на дорозі
Дошкулять його таки гарненько.
Тільки він мене і не злякав ся,
А ще й лається усяким словом:
„От, такий-сякий мороз цей!“ — каже.
Злість мене за серце ухопила:
Я почав його щипать, шпигати
Ище дужче крізь кожух той драний
І крізь шанку у дірках стареньку,
Крізь ті чоботи, що пальці видко.
Та не довго я втішавсь і грав ся!
Ось, приїхав він, роспріг коняку,
За сокиру взяв ся, щоб рубати.
Ось тепер (така моя, бач, думка!)
Я його дошкулю вже як треба!
І заліз до його під кожух я,
І почав шпигати та щипати.
А мужик сокирою махає

Та рубає дрова безупинно,
Аж тріски летять навкруг од його.
Бачу я — не можна вже сидіти,
І утік мерщій я с під кожуха.
Виліз я, та й думаю — гадаю:
Як-би так, щоб ще його дошкулить?
А мужик і не вважа на мене:
Де-б хоч трохи мерзнути у лісі,
А йому ще так, бач душно стало,
Що узяв, кожух із себе скинув
І в самій сорочці вже рубає.
Як побачив, так тоді й зрадів я!
Підожди-ж, мій голубе! — кажу я, —
Я тепер тобі накою лиха!
Був кожух увесь від поту мокрий,
Я й заліз у його аж у вовну
Й заморозив так, що він зробив ся
Наче дошка та тверда дубова —
Покуштуй лиш, одягай, мужиче!
Доробив мужик свою роботу,
Підійшов тоді він до кожуха, —
Я-ж радію без кінця й без краю:
Ось коли вже, думка, навтішаюсь!
Як побачив-же мужик кожуха,
Як почав же даять на всі боки
Він мене тоді усяким словом!
Ну, а я собі таки гадаю:
Лайся, лайся скільки хочеш, дурню,
А мене не виженеш, хоч лусни!
Так не хитре-ж те мужиче плем'я!
Хоч налавав на всі боки тяжко,
Так йому-ж було ще лайки мало:
Як ухопить він дрючину довгу,

Та сучкóвату й товстючу дуже,
Як почне дубасити кожуха, —
Б'є та й б'є, мене-ж ще дужче лас!
Ох, дізнав я там тяжкóго лиха!
Тут міні давно-б уже тікати,
Так у вовні-ж я заплутаєсь дуже
І ніяк я видертись не зможу.
А мужик лупцює та й лупцює,
Б'є мене без жáлю, як удучить,
Та ще й каже, сьміючі ся з мене:
„От дурний мороз цей взявсь у біса:
Мужика схотілось заморозить!...“

Ледві — ледві викрутивсь од його
І утік потёрзаний, побитий...
Ох, і знаю-ж я тепер на віки,
Як тих клятих мужиків займати:
Досі ще увесь як перебитий!...“

1885. VII. 30. (IX. 11.)

СНІГУРКА.

Були колись дід та баба,
 Та й старі вже стали,
 І працюючи невтомно,
 Усього придбали —
 І хазяйство чималеньке,
 І садок, і поля...
 Одного старим тим тільки
 Пожаліла доля:
 Не дала сліпая доля
 Тим старим дитини.
 А вони-ж було обоє,
 Бідні, що години
 Все молили ся, благали,
 Все благали Бога,
 Щоб собі на старість втіху
 Виблагать у Його.
 Не діждались!... Одинокі
 Літа проживали
 Й про тісну вже домовину
 Згадувати стали:
 Не далеко вже хвилина
 У житті остання —
 І старе їм серце дужче
 Сохне з горювання,

Що ніхто, як прийде час той
Вічного спокою,
Їм очей вже не закриє
Рідною рукою.

Раз сиділи дід та баба
Під вікном обоє
Та на вулицю дивились,
А там чепурної
Дітвори весела зграя
Гралась, метушилась,
Та собі ліпити бабу
З снігу заходилась.
Усміхнула ся бабуся,
Дивлючись на діти,
Та і каже так до діда:
„Що-ж уже робити,
Як Господь не дав нам грішним
Втіхи на цім сьвітї,
То ходімо хоча с снігу
Дівчинку зліпити.“
— „То й ходімо!“ — дід промовив, —
І пішли ліпити...
А навкруг їх, сьміючі ся,
Метушатьця діти...
Ліплять. Чують, аж: „Добридень!“ —
Зваду хтось озвав ся;
Глянуть, — дід старезний сивий
Відкілясь узяв ся.
І питається вклонившись:
— А що, добрі люде,
Що робити заходились,
Що іє того буде? —

— „А що-ж — баба відмовляє, —
Ми старі вже стали,
Та щоб дав нам Бог дитину .
Ми не ублагали, —
То тепер вже хоч із снігу
Зліпимо дитину
Перед тим як самотні
Ляжем в домовину.“
— Поможи вам, Боже! — стиха
Дід той промовляє
І з очей у діда й баби
Вмить кудись зникає...
Здивувались дід та баба
Й знов собі ліпити,
А навкруг їх метушатьця
І сміютьця діти.
Ліпить дід ніжкі із снігу
І головку, й рота,
І очиці, й вушка ліпить —
Швидко йде робота.
Тільки — що це? Мов одразу
Губоньки маленькі
Роскриваютьця, і очі,
Як блакить синенькі,
Теж росплющились... Мара це?
Ні, он пара біла
З вуст малих, уже червоних,
Повилась — злетіла;
Оченята зайняли ся,
Дивлютьця, сміютьця...
У старіх серця з надії
В грудіх б'ютьця, б'ютьця...
І ось бачуть: перед їми

Мов-би оживає
Їх снігурка, ось неначе
Голову здіймає...
І відразу стрепенулась
Чепурна та біла
І устала, геть сніжини
Струсуючи с тіла.
„Зорько!“ — скрикнула бабуся:
„Будь ти нам дочкою!“
І Снігурку в козушині
Понесла с собою.

Ось ідуть за днями ночі,
Швидко час минає, —
Русокося Снігурка
Пишно розцвітає.
І не встигли дід та баба
Звикнуть до дитини, —
Час надходить готувати
Рушники у скрині:
Русокося Снігурка
Дівкою вже стала
І на все село своєю
Вродою пишала.
І усе коло Снігурки
Хлопці так і в'ютьця,
Закохавшись, з старостами
До Снігурки шлютьця.
І за їми в неї двері
Рип та рип у хаті,
Та Снігурка не бажає
Женихів вітати.
Повертались з гарбузами.

Старости до дому,
Рушників не подавала
Дівчина нікому —
І нікому чистим серцем
Ще не віддалася,
Не така бо, як всі люде,
Дівчина вдала ся:
Хоть чудовою красою
Процьвіла дівчина,
Та рум'янцем не пишала:
Біла, як сніжина,
Русокосая Снігурка,
І синії очі
Поміж людьми, полохлива
І звести не хоче.
Їй подобались не люде,
А та дужа сила,
Що всім сьвітом володіє. —
Та була їй мила.
І коханим їй здавав ся
Буйний вітер в полі,
Що гуля і хуртовину
Розвіва́ на волі;
Темні хмари, мов би сестри,
Так вона любила,
А с туманом наче з братом
Вранці гомоніла;
Зажурившись у годину,
Бурю виглядала,
Як зав'єтьця хуртовина,
Тільки й оживала
І виходила іс хати
Тільки в дні похмурі,

І кажуть їй тоді старі:
„А що-ж хиба? підіть!
Та на вечерю ягідок,
Як схочете, нарвіть. —

3.

Побравши глечики, пішли
І в гаї ось вони...
Під кожним ягоди кущем
Червоні та смашні.
І ті дві білшіі сестри
Не стали їх збирать, —
Їх рвуть не в глечики вони,
А тілки все їдять.
Галюся-ж, хоч од їх обох
Найменчая сестра,
Але не їсть, а в глечик свій
Все ягоди збіра
І дума: „татові оце
Ї мамусі я нарву...“
І знов за ягідьми вона
Перегорта траву,
Шука сьпіваючи в гаю
Весела й чепурна
І тілки часом до своїх
Сестер гукне вона:
„Чи не далеко ви зайшли?...
Щоб не блукати нам!...
Ідіть до мене ягід рвать!
Чи є багато й там?...“

4.

Аж ось і вечір настає,
Зіходятьця вони.
У білших ягідки нема
У глечику на дні,
А в Галі повен до країв...
І каже Галя їм:
„Вже пізно, вечір настає —
До дому ми ходім,
Бо, кажуть, бігають мавки
У лісі в пізній час.
Нарвала повен глечик я —
Чи повно і у вас?“
Та сестри ягоди свої
Не хочуть показать:
„Та одчепись від нас ти геть
Тобі навіщо знать?“
Од неї нарізно пішли,
Галюсенька-ж мала,
Їх серце бачучи, сама
Попереду пішла.

5.

Шепоче білшая сестра
Сестрі середній: „Ось
Гляди лиш ти, коли-б ще нам
Обом не довелось
І битим дома быть за те,
Що ягід в нас нема,
А Галька повен глек, дивись,
Нарвала і сама...“
— „Це правда“ — каже сумно та, —
Хоч бить не будуть нас,

Та підлестити ся вона
По всяк уміє час.
За це ї люблять так її...
І ось тепер уп'ять
На нас посварютьця, — її-ж
Ще будуть білш кохать.“ —
І каже білшая: „А ну,
Давай її вб'ємо
І в неї ягоди усі
Собі заберемо!
Тоді і батько й мати знов
Любити будуть нас...
Хиба нас хто побачить тут
У лісі в пізній час?
А дома скажемо: пішла
Од нас вона сама.
Ми думали вона вже тут, —
Хиба її нема?“

6.

Галюся йшла собі сама,
Не чуючи біди
Потиху стали здоганять
Її вони тоді.
І не почувала ся вона,
Як тихо надійшли,
Відразу кинулись удвох
Давити почали.
Вона не скрикнула й разу,
А глянула на їх —
Докір німий у обчїх був
Журливих і яєніх —

І вмерла тихо... І вони
    Її сховали там,
Де кущ калиновий пишавсь
    Схиливши ся гіллям...
Тоді вернули ся удвох
    І ягоди взяли
І кажуть дома: „Галю ми
    Шукали й не знайшли.“
Старі злякались і удвох
    У темний ліс пішли
І ніч усю шукали там,
    Шукали й не знайшли.
Шукали потім не один —
    Багато днів — її,
Та не знайшли дочки вони
    В гаю в сирій землі...

7.

В холодній ямі Галя спить,
    Мина потроху час...
Ось, вівці раз у гаї тім
    Вівчарь маненький пас
І, женучи їх через той,
    Через зелений ліс,
Натрапив саме він туди,
    Де кущ калини ріс,
Де Галя бідная моя
    Навіки полягла...
Поглянув хлопець той: струнька
    Калинонька була.
І цівку вирізав с куща,
    Сопілку він зробив

І грать почав, і чує він
Чудово-дивний сьпів:

„Ой помалу-малу, вівчарику, грай,
Та не врази мого серденька вкрай!...
Мене сестри с сьвіту згубили,
Під кущем у лісі мене положили,
У холодній ямі мене поховали,
Ще й ногами землю зверху притоптали...“

Така-то жалібна була
Вся пісня та смутна,
Так в серце хлопчика того
Лилась немов вона,
Що він-би й плакав та й ізнов
Чудовий слухав сьпів...
Так день минув, і вечір вже
Собою ліс покрив —
До дому вівці хлопець той
В своє село погнав,
А ідучи селом, ізнов
На тій сопілці грав.
І ось, іде, і грає він,
Грання смутне дзвенить, —
Сопілка жалібно сьпіва,
І плаче, і квилить:

„Ой помалу-малу, вівчарику, грай,
Та не врази мого серденька вкрай!...
Мене сестри с сьвіту згубили,
Під кущем у лісі мене положили,
У холодній ямі мене поховали,
Ще й ногами землю зверху притоптали...“

І як прохóдив поуз двір,
Де Галин батько жив,
Почув старий дідусь тоді
Чудово-дивний сьпів...
І вибігає він з воріт:
„Гей, хлопче, підожди!..
Де ти таку сопілку взяв?
А дай її сюди!“
І на сопілці дід заграв...
Грання сумне дзвенить,
Сопілка жалібно сьпіва,
І плаче, і квилить:

„Ой помалу-малу, мій батечку, грай,
Та не врази мого серденька вкрай!..
Мене сестри с сьвіту згубили,
Під кущем у лісі мене положили,
У холодній ямі мене поховали,
Ще й ногами землю зверху притоптали...“

Поблід дідусь, у хату вбіг,
Сопілку жінці дав:
„Заграй, стара! Ще зроду я
Не чув, щоб хто так грав!“
І баба грати почина...
Грання смутне дзвенить,
Сопілка жалібно сьпіва,
І плаче, і квилить:

„Ой помалу-малу, матусенько, грай,
Та не врази мого серденька вкрай!..
Мене сестри с сьвіту згубили,
Під кущем у лісі мене положили,

У холодній ямі мене поховали,
Ще й ногами землю зверху притоптали...“

А сестри слухають той сьпів
І бліднуть, і тремтять...
І чують: батько їм велить
На тій сопілці грать.
Найстарша грати почина....
Грання смутне дзвенить,
Сопілка жалібно сьпіва,
І плаче, і квилить;

„Ой помалу-малу, ти, сестронько, грай,
Та не врази мого серденька вкрай!...
Ой ви мене, сестри, с сьвіту згубили,
Під кущем у лісі мене положили,
У холодній ямі мене поховали,
Ще й ногами землю зверху притоптали...“

8.

„Гей, признавайтесь ви міні!“
Дід грімає на їх, —
Упали, злякані, тоді
Вони йому до ніг
І на могилку повели,
Де бідна Галя спить,
І де калинонька смутна
Схиляється й шумить.
Вона шумить, а з неї сьпів
Тихесенький дзвенить,
Немов калина та сама
І плаче, і квилить:

„Ой помалу-малу, вітре, повівай,
Та не врази мого серденька вкрай!...
Мене сестри с сьвіту згубили,
Під кущем у лісі мене положили,
У холодній ямі мене поховали,
Ще й ногами землю зверху притоптали...“

9.

І довго плакали старі,
Припавши до землі,
І на могилі двох дочок
На віки прокляли
І геть їх вигнали с села...
Самі-ж що-дня вони
На ту могилоньку ішли
Зажурені й смутні.
Багато плакали вони,
Стомило горе їх:
Вони умерли із журби
Та з сліз своїх гірких..,

1886.

IV.

ДІВЧИНА ЛЕСЯ.

I.

У гаях була хатка убога,
Чоловік жив там з жінкою вкупі,
Одинокі були та бездітні.
Ось, пішли вони Бога прохати
Аж у Київ, у Лавру сьвятую:
„Дай нам, Боже єдиний, дитину!“
Зглянувсь Бог на їх сльози великі,
На життя працюйте і чесне
І послав Він дочку тим убогим.
Ох, і дивна-ж була та дитина,
Та й не личком же дивна хорощим,
Не очима, як зорі, ясними, —
Тим була, ох, і дивна дитина,
Що як плаче, — не сльози іллютьця,
А з очей так і сиплетьця жемчуг,
Дорогії блискучії перли;
А як часом вона засьміється, —
Запашні процвітають троянди..

II.

А в тім краї був князь та могутний,
Син єдиний малий був у його.

От, як став той князенко зростати,
То і каже до батька, до князя:
„Ой дозвожь міні, батьку мій, князю,
В темнім лісі піти погуляти,
Сполювати чи звіра, чи птаха.“
І пуска старий князь свого сина.
Син бере польовничих князевих,
Та ще дядька бере він старого
І рушають до темного лісу.

III.

Довго лісом князенко той їздив,
Сполював птиці й звіру чимало,
А душний був той день і гарячий,
І схотілось князенкові пити
Ось, і бачить він хату край лісу,
Посила польовничого в хату:
„Попрохай ти води нам напиться!“
І пішов польовничий по воду,
Повернувся і дає він напиться.
На здоров'я князенкові каже,
Уклоняється низько й звичайно.
Як напився-ж князенко, до його
Промовля польовничий та й каже:
„Ох, і бачив я диво у хаті:
Там дівчатко мале та убоге,
Та і дивна-ж така дитина!
І не личком-же дивна хорощим,
Не очима, як зорі, ясними, —
Тим на прбчуд дитина та дивна,
Що ввійшов я, дивлюсь, — вона плаче,
А з очей так і сиплетьця жемчуг,
Дорогіі блискучіі перли,

А як стала тоді її мати
Забавляти, — вона засьміялась,
І посипались в неї до долу
Запашні рясноцьвітні троянди.“
Здивував ся князенко й до хати
Привертає і злазить з коня він,
Увіходить в убогую хату.
Батько й мати вклоняютьця низько,
А на лаві дівчатко маленьке;
Як уздріло воно, що богато
Все чужих уступило у хату, —
Почало собі плакати дівчатко.
І як плаче, — не слези іллютьця,
А з очей так і сиплетьця жемчуг,
Дорогі блискучії перли.
Здивував ся князенко та й дуже
І схотілось йому пустувати
(Сам він був ще хлоп'я невелике):
Став ще дужче дражнити дитину,
Щоб дивитьця, як сиплетьця жемчуг.
От і каже старий його дядько:
„Гей, небоже покинь пустувати,
А забав лишень краще дитину,
І побачимо, що тоді буде.“
На князенкові пояс був срібний,
Він ізняв його, дівчину бавить.
Перестала тут плакати дитина,
Зацікавилась поясом срібним,
Засьміяла ся з радощів дзвінко,
І посипались в неї до долу
Запашні рясноцьвітні троянди...
Здивували ся всі, хто ні бачив,
А найбільш од усіх, — то князенко.

А побавившись трохи у хаті,
Повернули ся знову до дому.

IV.

І почав молодий той князенко
Все частіше в ліси виїздити,
Що-разу заїздить до дівчини.
Так минають літа помаленьку, —
Став князенко вже парубком жвавим,
Стала Леся доросла дівчина,
Рушники вишиває орлами,
Собі посаг готує у скриню...
Ох, і де вони й як умовлялись,
Умовляли ся де та стрівались
Не довідавсь ніхто-б про те зроду,
Тільки-ж доля і їх не минула:
Покохали ся в двох молодята...

V.

От, і мовить до діда князенко:
„Покохались ми з Лесею, діду,
То віддай-же її ти за мене.“
Похилив тоді голову батько:
„Не віддам, бо не буде вам щастя:
Князь не схоче, щоб взяв ти мужичку.“
Відмовляє князенко старому:
„Не турбуй ся, ти діду, про тее:
Я здобуду од батька дозволу.“
Похилив ся старий головою:
„Ох, не знаю я, що і казати!
Чує серце мов, що неначе
Не без лиха обійдетьсяя Лесі:
Дожида її горе велике,

Як що дівчина піде за тебе:
Ти-ж бо князь, а вона-ж то мужичка!
Нехай краще зостанеться дома
Та мужичу роботу справляє.“

Не послухавсь князенко старого...

VI.

Просить дівчину Лесю князенко.
„Дай міні рушника, що ти шила,
Дай для батька, для князя, голубко!“
От дала той рушник йому Леся, —
І поїхав князенко до батька,
Уклонивсь йому в ноги низенько,
Промовляє тоді йому слово:
„Ой, пожалуй мене, князю-батьку!
Одружитися хочу я чесно,
Хочу взяти я дівчину Лесю,
Що зросла у мужичій хатині.“
Здивувався тоді князь і росердивсь
І загнуваний каже до сина:
„Чи забув, що князького ти роду?
Чи тобі-ж та мужичку узяти?“
Промовляє князенко до батька:
„Ой пожалуй мене, князю-батьку!
Хоч дурний іще розум у мене,
Але-ж думаю я, що немає
На всім світі такої дівчини,
Як моя та кохана Леся.
Та й не личком-же дивна хорошим,
Не очима, як зорі ясніми, —
Тим же дивна, кохана Леся,
Що як плаче, — не сльози іллютьця,

А з очей так і сиплетьця жемчуг,
Дорогії блискучії перли;
А як часом вона засьміетьця, —
Запашні процьвітають троянди.“
Здивувавсь тоді князь та і каже:
„То все добре, але-ж того мало:
Може й справді та дівчина гарна,
Але-ж може вона ще лїнива
І недбала тобі буде жінка.“
Промовляє князенко до батька:
„Не лїнива вона буде жінка,
Хоч, сам, батьку, поглянь на роботу!“
І князенко рушник той виймає.
А рушник же той мудро пошитий:
Виногради повз край повилися
Як живії, тремтять наче листям;
Посере́дині вишито рясно:
Роспїстерли орли свої крила,
Мов летїти збираютьця зараз —
Ох і дивне шиття в рушникові!...
Здивував ся старий тоді батько,
Та і каже він зараз до сина:
„Коли-ж так, то женися, мій сину!
Подивлюсь я на дівчину тілки,
Щоб самому впевнитись на очі.“

VII.

Та не довго князь-батько впевняв ся:
Як побачив він дівчину Лесю,
То й звелїв заручити їх зараз.
Перегодом було і весїлля,
А бучне те весїлля та пишне...
А у князя жила у палаці

І стара, і поганая баба,
Одна пані з маїнатів пихатих,
І дочка була в неї вродлива.
І ще здавна гадала все баба
Одружити дочку ту с князенком.
Як побачила-ж иньшю справу,
Зашипіла, як гадина люта,
І сказала: „Не буде їм щастя,
Згине з сьвіту мужичка проклята!“
Запрохали й її на весілля..
Як скінчив ся-ж бенкет той весільний,
То пішла молода роздягатись,
І пішла тая баба із нею.
Як зостала ся-ж вдвох з молодою,
Роздягла молоду усю чисто,
Заховала багату одежу,
Ухопила ножа тоді люта,
Молодій повиймала геть очі
Й бідолашну її у сорочці
Геть прогнала с князького палацу,
А сама повернулась до князя,
Уклонила низенько та й каже:
„Ох, і правду казав єси, князю,
Що не буде пуття із мужички:
Одурила вона усіх чисто,
Утекла в дорогому убранні —
Мабуть злото сподобалось дуже,
То вона його зараз і вкрала.“
Засмутивсь тоді князь і всі гості,
Засмутив ся князенко ще дужче,
Полили ся некучії сльози.
От і каже князь-батько до сина:
„Не послухав ся спершу ти батька:

І покрив єси соромом рід мій!
Що-ж ти маєш тепер вже робити?
Не подоба тобі вдовувати,
І не живши із жінкою вкуні:
Одружи ся ти з иньшою, сину!
Повінчають тебе нехай знову
Хоч з дочкою цієї старої,
Щоб як небудь сховати нам сьром.“
Одмовляє до батька князенко:
„Ой, пожалуй мене, князю-батьку!
Я не вірю брехні цій і трохи:
Моя жінка не зрадила, батьку, —
Се страшне лиходійство вчинилось.
Я піду свою жінку шукати,
Чи живу, чи мертву, — знайду я;
Лиходія-ж тепер вже я знаю, —
Дожида він хай лютої кáри!“
По тім слову с палацу він вийшов.

VIII

Бідоланняя-ж Леся сліная
Серед ночі блукає — шукає
Собі стежки до рідної хати,
Та сліпому дороги немає:
Не потрапить безщасна нікуди;
Як іншла, так і внала у яму,
А із ями їй вилізти ніяк.
І сидить вона й плаче там гірко,
А з очей в неї сиплетьця жемчуг,
Дорогі блискучії перли...
Усю ніч там сиділа безщасна,
Як устало-ж веселеє сонце,
То тоді проз ту яму старенький

Дід ішов якийсь в драній свитині
І почув, що хтось гірко ридає,
Зазирнув, аж там дівчина плаче,
Без очей вона плаче, й не сльози,
Тільки жемчуг на землю спадає,
Дорогії блискучії перли ;
А сорочка скривавлена біла.
Пожалів її дід той убогий
І узяв за дочку він до дому.
Ось, живе тоді Леся у його
І прохає вона його щиро :
„Що я буду вам, діду, казати ?
Заберіть ви оце все намисто,
Що наплакала я тут, безока,
Понесіть до князького палацу
І гукайте : купіть лиш намисто !
А як будуть питати : що хочеш ?
То скажіть, хай дадуть одно око.“
І послухавсь дідусь тоді Лесі :
Забіра жемчугове намисто
Та й иде до палацу князького
І гукає : „купіть лиш намисто !“
А дочка тії баби й почула :
„Ох купіть,“ — каже, — „мамо, намисто !“
Баба челядь тоді посилає,
І питаєтьця челядь в старого :
„За намисто що хочете, діду ?
Дід і каже : „За це — одно око.“
Насьміяла ся челядь із його
І пішла, старій бабі сказала :
„Божевільний той дід, та і годі :
За намисто він править аж око !“
І згадала тоді стара баба,

Що у неї єсть Лесни очі,
Віддала вона дїдові око,
А собі взяла те намисто.
І приносить дїдусь тєє око,
Віддає його дівчині Лесі,
Притулила вона його міцно, —
Приросло ізнов око до місця.
Ось тоді з одним оком вже Леся
Рушника вишивать починає.
Діда-ж знову в палац посілає
Продавать жемчугове намисто.
Дід пішов, знову править він око;
Не хотіла давать стара баба,
Та дочка намогла ся на неї:
„Ви мене не жалієте й трохи:
І намиста вам шкода купити!“
Віддала друге око та баба.
Ось, тепер вже два ока у Лесі,
Вишиває рушник вона пишно:
Виногради повз край повиди ся
Як живії, тремтять наче листям;
По середині-ж вишито рясно:
Роспістерли орли свої крила,
Мов летіти збіраютьця зараз...

ІХ

А князенко безщасний шукає
По далеких сьвітáх свою жінку,
Та знайти не здолає ще й досі...
Ось намислив нарешті князенко,
Посила свої вірніі слуги:
„Ідїть,“ — каже, — „ви, скрізь закликайте
І старóго, й малóго з'усюди,

І панів, а найбільше простацьтво:
Становити обіда я буду —
Чи не вздрю я тоді свою жінку...“
Ось, пішли тоді вірнії слуги,
Закликають старого й малого,
І панів, а найбільше простацьтво
На обід до князенка в палаці.
Як почув тее дід, то і каже:
„Чуєш, дочко, обід у князенка...“
Промовля тоді Леся до його:
„Ось візьміть рушника цього, діду,
Та й ідіть на обід до князенка...“
Й почепила рушник той на діда,
Що сама вишивала орлами.
Дід пішов на обід у палаці
І сідає до столу з народом;
Сам князенко там скрізь порядкує
І підносить гостям він по чарці,
І як черга дійшла вже до діда,
То побачив рушник той князенко
І пізнав він, чия то робота
Затремтіло тоді йому серце
І питається він у старого:
„Цей рушник відкіля в тебе, діду?“
Каже дід: „Єсть у мене дівчина,
То й рушник вона цей вишивала...“
Ухопив же рушник той князенко
І гукнув на свої тоді слуги:
„Запряжіть міні коні скоріше!“
Запрягли йому коні баскїї,
Вдвох із дідом князенко сідає
І до його він іде негайно.
Як приїхав, поглянув на Лесю —

„Се-ж вона! се-ж вона, моя!“ — каже.
А вона росцвіла як троянда,
Як зоря засіяла очима
І до його упала на груди...
Ох, багато ще на світі щастя!...

х.

Потім що-ж? До палацу вернулись
І веселі, й щасливі обоє
І на віки zostались укупі,
А із їми і батько та мати
І старий ще дідує той убогий;
Тую-ж лютю бабу прогнали,
Щоб і дух не смердів її близько.

Ось і казка уся, та і годі!..
В їй і горе ми бачили й щастя —
Як хто хоче, — хай вірить у горе,
А ми будемо вірити в щастя!

1886.

МАРУСЯ ТА КНЯЗЕНЬКО.

I.

Ой умерла жінка в чоловіка,
 А у його-ж то дочка Маруся
 Не зроста до розуму, підліток,
 І хазяйство в його чималеньке.
 Чоловік той думає — гадає:
 „Все хазяйство згине, що надбав я,
 Як не буде догляду до його,
 Та й дочка маленька нерозумна, —
 Піклуватись треба коло неї:
 Доведеться мабуть одружитись.“
 Як намислив, так зробити мусів:
 На селі вдова́ була з дочкою, —
 Він із нею й одружив ся скоро,
 Ввів її у батьківську хату
 І віддав до рук усе хазяйство
 І дочку, маленьку Марусю...

Ось літа́ минають за літа́ми, —
 Виростає дівчина Маруся,
 Вироста й сестра її нерідна.
 Вироста Маруся, — тілки лихо,
 Що не любить мачуха Марусю,
 Що не любить, жалувать не хоче...

Де яка важка робота буде,
То свою дочку вона не з'їме,
А пошле Марусю безталанну;
Чи дочка та щó негарне зробить, —
То не скаже їй і слова мати;
А Маруся хай хоч як працює
(А вродилась працюовита й рúча)
Та нема ласкавого їй слова,
Тільки лайка, а то й бійка часом.
Мовчки все терпить сама Маруся,
Не жаліється вона нікому.

Та на лихо ще було їй горе
Від тієї пишної уроди...
А чудова врóда у дівчини:
Стан високий та тонкий та гнучий;
Чорні очі полум'ям палають;
Чорні брови зверх очей лягають;
Пишні губки — мов червона вишня;
На щічках румянець аж палає;
Довгі коси повились до долу, —
Хто ні гляне — аж радіє з неї
А у мачухи дочка вродилась
Не погана, та й не гарна дуже:
Хто ні гляне — обминає швидче.
За Марусею, де піде, — люде
Так і ходють, так і обстунать,
На уроду подивитись хочуть,
Хоч один з очей побачить погляд,
Хоч слівце єдинеє почути,
Що вона промовить, — як задзвоне...
А дочка у мачухи, де піде,
То й дивити ся ніхто не хоче.

От, дочка до матері і каже:
„Не піду через Марусю заміж:
Одбиває женихів у мене.“
Як оте почула баба люта,
То й присікалась до діда зараз:
— „Геть вези відціль свою Марусю!
На роботу так її немає,
До пуття і ложки не обмиє,
А на вулиці вона найперша!...
Геть вези с перед очей ледачу,
А то я й тебе укупі з нею
Прожену із хати, як собаку!“ —
Батько слухає, що жінка каже,
Та потилицю скребе і чуха
Та не знає, що уже й казати:
Він давно вже, бідний, проти жінки
Не насмілив ся-б сказати й слова, —
Так його приборкала та баба! —
А й дочки-ж бо шкода, їй же Богу!
І не знає, що йому й робити;
А стара покинути не хоче,
Як та гадина сичить на його,
Геть із хати виганя старого.

Зажурив ся тяжко дід старенький,
А не сьміє жінки не послухать,
Запряга воли він круторогі
І бере с собою він сокиру,
Кличе нб́тім од грядок Марусю:
„Чуєш, доню, кїдай бо конати,
А піди у хату, одягни ся,
Та й поїдемо у ліс по дрова.“

Одяглась Маруся бідна, вийшла,
Сіли вдвох поїхали до лісу.

Приїздять у ліс і каже батько:
„Чуєш, дочко, назбирай тут хмизу, —
Я ж поїду, заберу там дрова, —
Нарубав я їх ще у вівторок,
А тоді заїду і по тебе.“
— „Добре, тату!“ — доня промовляє
І робити починає зараз.
Батько-ж, ледві вдержуючи сльози,
Поганяє, темним лісом їде.
Як покрив ся вже він од Марусі,
Повернув тоді мерщій до дому,
А дочку у лісі і покинув.

II.

От, збирає хмиз сухий Маруся,
Все збирає, батька виглядає,
А не видко батька ще і досі.
Вже і сонце похилилось низько
І за лісом промінь заховало,
Тільки краєм вигляда з-за лісу,
Тільки краєм, як вогонь червоним
І нарешті погасає зовсім.
Ізлякалась дівчина безщасна:
„Що це сталось, що немає тата?
Може часом поломились осі,
Чи іще яка причина сталась,
А ще може...“ — Похололо серце,
Бо згадала дівчина безщасна,
Що давно вже чула щось непевне,
Що давно вже мачуха хотіла,

Щоб Марусю одіслати з дому...
Чорний бстрах огорнув їй душу,
Ісхопилась дівчина на ноги
Та й пішла блукати темним лісом,
Щоб у лісі батька відшукати.
Ходить — блудить і шукає тата,
А його не має і не чути...
Притомила ніженьки дівчина,
Темним лісом ходючи усюди,
Все лице пошкрябала біленьке,
Продиравшись по кущах колючих.
А вже й ніч похмура наступила,
Обгорнула темний ліс штьмобю
Наче сила чорна обступила,
І немає місяця на небі.
Темно, глухо у старому лісі,
Темно, глухо, мов у темній ямі,
Не шелесне гілка в верховітті,
Не повіє вітерець над лісом,
Наче вмерло, заніміло всюди, —
Тільки чути здалека дівчині,
Як вовки дряпніжні завивають...
Страшно, страшно дівчині Марусі!
Зупинилась під високим дубом,
Прислухатись, придивлятись стала.
Товстелезні в темряві дерева
Мріли, наче побстаті великі,
І здавалось, наче не дерева,
А якесь страшне і темне військо
Із страшидел велетнів зібралось...
Ось ідуть, потроху насувають,
Простягли свої довжезні руки,
Рук без ліку простягли до неї,

Ухопити дівчину мов хочуть,
Задавита дужими руками...
Похололо серце у дівчині,
Страшно скрикнула вона відразу
І побігла навмання без сліду.

Довго бігла, а чи ні — не знає,
Бо вона не бачила й не чула,
Як гілки її по личку били,
Як сорочку колючки подрали
І до тіла досягли і тіло
Розідрали — кров до долу капа;
Роскуйовдилось волосся довге,
Пишином пасмом коло стану впало...
Ох, не чує дівчина нічого,
А біжить, не стямлючись, без сліду.
От, погляне — вібігла вже з лісу,
Перед нею гори вже високі
І одна між їми щонайвища
З далині високої малячить,
Темна вся, але ж неначе блима,
Наче світитьця в горі мов свічка.
Зупинилась дівчина і дума:
„На горі хтось мабуть-пробуває:
Пошукаю там собі притулку.“
І вона подралась на ту гору.
Довго дралась до вогню дівчина
І нарешті бачить: серед скелі
Мов с каміння світ якийсь мигоче:
Невеличка дірка йде у камінь,
А із неї й світитьця потроху.
Ще ступила — й голос обізвав ся:
„Чи живий хто тут блукає — ходить?“

Одмовляє дівчина Маруся:

„Без дороги я зблукалась в лісі
І прибилась аж сюди до світла.“

Озивається з віконця голос:

„А чого-ж ти уночі блукаєш?“

Відмовляє дівчина Маруся:

„Мене в лісі там покинув батько...

Ох, не знаю, що і думать маю:

Чула я, як мачуха казала,

Щоб завіз мене геть з дому батько,

Щоб загинула я в темнім лісі —

Чи не вже ж те справді так і сталось?“

І говорить голос із віконця:

„Нам обом однакова доля:

Я князенко — сирота, а батько

Молоду собі взяв жінку знову;

Син у неї, хлопець невеликий.

А вона є чарівниця люта

І у батька чарами своїми

Стуманила розум і робила

Що хотіла з батьком після того.

І мене зненавиділа дуже

С того часу ще, як перед людьми

Я сказав їй, що вона чарує...

А недовго батько жив із нею.

Тільки вмер, мене в ночі узято

(Спав я міцно та без зброї був я)

І відвезено у цю печерю,

Замуровано камінням вихід,

Тільки це покинуто віконце,

Щоб не міг я без дихання вмерти,

Ані хліба не дали на їжу

І не кинута води ні краплі,

Щоб я мучивсь без пиття й без їжи;
Заворожено каміння й скелі
І їх людська не зламає сила, —
Тим немає визволу з неволі,
Бо сказала чарівниця люта:
— Коли знайдеться такий на світі,
Що, не дбавши про пиття й про їжу,
І людської помічі не мавши,
Тільки й буде те одно робити,
Що тебе відкопувать руками
І як він тебе так одконає,
То тоді ти вийдеш із неволі,
Як не вмреш з безвіддя та з безхліб'я. —
От же мабуть маю вже вмірати:
Хто-ж бо так, не пивши та не ївши,
Зможе тут цю скелю розкопати!...“
Те почувла дівчина Маруся,
Понявсь жалем великим серце,
І сказала так вона до його:
„Я тебе відкопувати буду.
Як що праведне се діло буде,
То й не вмру я без пиття, без їжи.“
А з гори їй голос одмовляє:
„Не турбуй ся, дівко-жалібнице,
Бо міцна, тверда без міри скеля, —
Де ж тобі таке зробити діло!
Та хоч навіть би його й зробила
І не вмрла б без пиття й без їжи,
То й тоді порятувать несила:
Той мене порятувати може,
Хто мене, в тюрму сюди ввійшовши,
Поцілує тихо, потім скаже:
„Ти мій брат є любий і коханий!“

А цього зробить ніхто не зможе,
Бо я сам не людський вигляд маю
Бо зробила чарівниця люта
Мене диким і страшним страшидлом:
Хто побачить, — мусить вмерти з ляку.“
Відмовляє дівчина Маруся:
„Як що праведне се діло буде,
То ніщо тут не злякає серця...“
Те сказала, — край печері сіла,
І відразу втомлену Марусю
Тихий сон солодкий обнімає...

III.

Тільки нічка темна поминула
І розвиднилоє біля печері,
Узялась Маруся до роботи,
Одкида каміння, відбиває,
Камінюку камінем ламає.
Душу всю їй обніма бажання
Із неволі визволить людину,
І не чує дівчина утоми.
Довгий день минає й погасає,
Темна нічка обгортає землю, —
Засинає дівчина Маруся.
Ніч минула, сонце засьвітило,
Обгорнуло промінями землю
І ту гору, й скелю височезну
І на їй біля печері вздріло
На роботі дівчину Марусю:
Одкида каміння, відбиває,
Камінюку камінем ламає.
Так всю душу обніма бажання
Із неволі визволить людину.

Що не чує дівчина утоми.
А як ніч лягла ізнов на землю, —
Засинає дівчина Маруся.
Третій день у соняшнім промінні
Засіяв над скелею хмурною,
А робота мало позначилась,
Вже і сила меншає в Марусі,
Знемагає дівчина не ївши,
Знемагає, щиро Бога просить:
„Як що діло праведне роблю я, —
Хай не гину без пиття, без їжи!“
Тут одразу крила зашуміли,
Зашуміли тут пташині крила,
Налітає соя сизопера,
Що ключі од вирей у неї,
Налітає і приносить пташка
В носі яблуко вона червоне
І кладе Марусі на коліна,
А сама в повітря відлітає.
Узяла те яблуко Маруся,
Розломила на дві частки зараз,
Половину подала в віконце,
Що зосталось — те сама ізїла.
Як ізїла, то почула зараз, —
Повертається потроху сила.
Тільки звїла, — зашуміло знову —
Дощик з неба накрапає тихо,
Накрапає, на каміння пада,
Наливає ямку в камінюці —
Є вода напiti ся Марусі.
І Маруся в жменю набірає,
Подала напitiсь у віконце,
А тоді й сама вже напилa ся.

Сила вся вернула ся до неї,
Починає знов вона робити.
Ох і дивно, що той жаль ізможе,
Та що віра зможе та незломна!
Що день божий соя прилітає
І приносить яблуко Марусі;
Що-день божий дощик накрапає
І води їй наливає пити.
А Маруся все працює широ;
Вже шість день тягла ся тая праця,
А робота позначілась мало.
Ніч під сьомий день отой Маруся
Не могла заснути а ні крихти
За думками всякими своїми:
То на серці їй наляже туга,
То надія замигоче ясно;
А як білий день зайняв ся сьомий, —
До роботи знов Маруся встала.
І здавалось дівчині, — ніколи
Не стояла скеля так незломно,
Не здіймалось те каміння вгору
Так понуро, страшно й неспідтунно!
І вона намученіі руки
До печері простягла й сказала:
„Як що праведне роблю я діло, —
Хай од рук моїх впаде ця скеля!...“
Тільки слово дівчина сказала,
Зашуміла сиплючи ся скеля,
На пісок росипалось каміння,
Що прохід в печерю затуляло, —
Чорна паща зачорніла з скелі...
І злякалась дівчина, й зрадїла,
Увіходить в темную печерю, —

*

Чорний бстрах обнімає душу,
Та його жене вона від себе.
Наче східці кам'яні знаходить —
Йде угору дівчина Маруся,
Йде у гору... Серце б'ється в грудях,
Замірає й оживає знову, —
І говорить дівчина Маруся:
„Час настав, князенку, і з неволі
Ти на світ сьогодні вийти мусиш.“
Відмовляє голос біля неї:
„Ой дівчино, жалібнице люба!
Ні, ти краще і не йди до мене,
Бо ти з ляку вмреш тут на порозі.“
Відмовляє дівчина Маруся:
„Як що вмру я — на те божа воля.“
Раз іще вона переступила —
Й до стіни схилилась, щоб не впасти:
Перед нею нелюдське страшидло,
Все в щетині, с чорними рогами,
Замість рук — іс кіхтями лапійца,
Ріт великий клацає зубами,
А із роту полум'я палає, —
Та й іде страшидло те до неї.
Чорний бстрах обхонив їй душу
І хотіла вибігти Маруся, —
Та у серці жаль прокинувся знову,
Віджила і сміливість, і сила, —
Підійшла Маруся до страшидла
І його в уста поцілувала
І промовила до його стиха:
„Ти мій брат є любий і коханий!“
Наче грім небесний тут ударив,
Наче небо валитьця на землю, —

Так навкруг тоді загуркотіло, —
І Маруся непритомна впала...

Як прочну́лась дівчина, то бачить, —
Ні печері, ні страшидла з нею,
Сонце ясно серед неба сяє
І в блискучім сояшнім промінні
Перед нею, сяючи красою,
Хтось стоїть навко́лішках і руки
Їй держить, стиска́, цілує й стиха
Він до неї промовляє любо:

„Ти мене ізнов на сьвіт вернула,
І тепер я твій, я твій навіки!..“

І пішли вони обоє вку́ні.
Обливало сояшне їх сяйво,
Усьміхалось їм блакитне небо,
Сьнів веселий їм пташкі сьнівали,
Нахиляли їм дерева віти
І квітки їм пахли різнобарвні.
І вони квітчастим пишним сьвітом
Перейшли до тихого куточка,
Серед квітів і пташок і сонця,
Там, де річка срібновода тихо
Протекла зеленими гаями,
Збудували невеличку хатку
І zostались жити, повінчавшись.

IV.

Та не всі, не всі цьвітуть ті квіти,
Що весною виростають пишно,
Бо страшні бувають ще морози
І страшна́ буває спека люта...

Чорний крюк літає темним лісом

І шукає падла на годівлю.
Не знаходить падла в темнім лісі,
А знаходить хатку невеличку,
А у їй князенко та Маруся...
Засьміяв ся чорний крюк істиха
І закрюкав і шугнув із лісу
Та й летить в село, відкіль Маруся,
І сіда на батькову на хату,
Над вікном сідає він і крюка
І своєю мовою говірить ;
„Господине, ти сидиш у хаті
І не знаєш, що у темнім лісі
Заховалась невеличка хатка,
А у їй князенко та Маруся,
Там сидять, глузуючи іс тебе.“
Зрозуміла мачуха пра-люта,
Бо була вона велика відьма,
І той крюк був на послузі в неї.
Засичала, мов гадюка люта,
Одягла ся, дідові сказала :
„В ліс піду по ягоди я, діду.“
Ухопила глечик і побігла
Ось іде вона тим лісом темним,
Чорний крюк попереду шугає
І показує їй стежку в лісі.
Ось приходить до тієї хатки,
Зазирає у вікно помалу :
Там у хаті спить сама Маруся,
А князенка десь нема у хаті,
Десь полює у зеленім лісі.
Усьміхнулась мачуха пра-люта,
Увіходить потихеньку в хату —
Як у раї у хатині любій

Тихо — тихо... А на білім ліжку
Спить спокійно молода Маруся.
Ось підходить мачуха до неї
І виймає гострий ніж великий,
Зводить руку і зарізати хоче,
Та немов щось не пускає руку,
Не дає зарізати Марусю:
От, що хоче їй у білі груди
Устромити ніж свій, так одразу
Мов що вхопить, не пускає руку.
Зрозуміла мачуха пра-люта,
Що боронить молоду Марусю
Тихий янголь правди та любови, —
Аж зубами заскрипіла люто
І шепоче: „Хай і так, байдуже!...
Я зроблю тобі ще краще, негідь!“
Починає чарування чорні,
Промовля слова якісь некельні
Та маха руками на Марусю,
Насилає дужчий сон на неї —
Спить Маруся бідна і не чує.
А вже відьма ніж бере великий
І під подушку хова Марусі,
А тоді бере її за руку, —
На руці ж зав'язаний був палець
Бо ножем урізалась Маруся, —
Розмотала мачуха той палець
І виймає із кармана перстінь
Та його Марусі й надіває,
Знов тоді зав'язує той палець
І всміхаючись виходить с хати,
А Маруся бідна і не чує:
Сном важким заснула чарівничим...

v.

І говорить мачуха до крюка:

„Ну, веди мене ти до князенка!“

Знов іде вона зеленцм лісом,

Чорний крюк попереду шугає

І показує їй стежку певну.

Ось надходить на пролісся й бачить —

Край потоку під дубком князенко

Відпочити сів, наполювавшись.

Наближається стара до його,

Уклоняється й добридень каже

І питається із лісу стежки,

Мов зблукала ся вона у лісі.

А князенко їй прихильно каже:

„Ви не знайдете, бабусю, стежки:

Ліс густий цей і великий дуже. —

Сам хіба вас виведу відціль я.“

То й повів її князенко з лісу

І як вже виводив на возлісся,

На прощання відьма промовляє:

„Ой спасибі ж, синочку мій любий!

Хай заплатить Бог тобі за ласку.

А у мене дякувать нема чим,

Як що ж хочеш, то я щастя й горе

Роскажу тобі твоє по правді.“

Усміхнувся на те князенко й каже:

„Я бабусю й так щасливий дуже,

А що горе — хай тоді про його

Я дізнаю ся уже, як прийде.“

І говорить відьма, мов і добра:

„Ох, мій синку, молодий ти дуже,

То й не знаєш, скільки горя всюди,

А найкраще — наперед те горе

Знати, щоб уміти запобігти.“
Та й вхопила в його відьма руку,
Почала на неї роздивлятись,
Покивала сумно головою
Та й говорить, трохи мов не плаче:
„Ох, велике буде горе, синку!
Любиш дуже ти свою дружину,
Та тобі від неї горе буде.“
Аж розсердив ся князенко й каже:
„Не плетіть, бабусю, плетениці.
Бо від неї тільки щастя буде.“
І говорить люта відьма знову:
„Ох, мій синку, молодий ти дуже,
То й не знаєш, скільки горя всюди:
Там, де мати думаєш ти щастя,
Саме знайдеш люту муку й горе,
Бо за иньшого твоя дружина
Заміж хоче вже піти і носить
Золотий вона від його перстінь,
Замотавши, щоб не видко, палець;
А на тебе ніж наготувала,
Щоб тебе зарізати цієї ночі.
Як що я брехню кажу, мій синку,
Хай мене поб'є небесна сила!
Прощавай, мій синку, стережи ся!“
І пішла геть відьмища від його,
А князенка так усе вразило,
Що стояв він нерухомо й слова
Не здолав промовити до неї...
Він не хоче вірити ні трохи,
Та у душу мов гадюка люта,
До князенка чорна думка влізла,
І він кинув ся мерщій до дому...

VI.

Поспішається, прийшов князенко,
Увіходить у свою хатину
Як у раї у хатині любій —
Тихо — тихо... А на білім ліжку
Спить спокійно молода Маруся.
Він до неї кинув ся і бачить,
Що зав'язаний у неї палець.
Ухопив за палець він Марусю,
Стяг ганчірочку відразу з його,
А на пальці перстінь щирозлотий
Запалилось у князенка серце,
Устромив під подушку він руку
І відтіль блискучий ніж виймає!
А Маруся спить собі й не чує,
Що страшне вже горе наступає:
Заворожена вона заснула.
І від хмари чорної чорніше
Ізробило ся лице в князенка,
Чорні брови сеунулись на лобі,
Очі грізно й люто заблищали
І з ножем ізнявши руку в гору
Зуинивсь вагаючись хвилину...
Але ж темно на душі у його:
Не світило вже йому у душу
Сонце правди та любови ясно, —
І ударив він ножем Марусю!...
Застогнала бідная Маруся...
Тілки-ж диво — ніж упав на груди,
Не встромив ся, не поранив тіла.
І відразу хату осяйнуло,
Тихий янголь правди та любови
Край Марусі став перед князенком.

„Душогубе!“ — скрикнув янголь, — „годі!
Ти повірив тій зрадливій відьмі,
Що сама і ніж той положила,
Що сама і перстіня наділа,
І ножем ударив неповинну.
Бог у тебе щастя віднімає
І кладе своє клейно на тебе:
Та рука, що ніж цей наміряла,
Хай як вугіль почорніє в тебе!“
(І рука відразу почорніла)
„І тобі немає відпочинку:
Будеш мучити ся тяжко, страшно!...“
Затрусивсь князенко, вшав додолу
І блага накинути покуту,
Щоб Марусю до життя вернути.
Янголь сумно промовля на тее:
„Ні, нема тут людської покути
Єсть одна — єдина на сьвітї, —
Не здолаєш ти її підняти.“
І благаючи князенко каже:
„Все зроблю, усе віддять здолаю,
Щоб спокутувати грїх несьвіцькнїй,
Неповинну до життя вернути!...“
І промовив янголь до князенка:
„Бачу я твоє велике горе
І скажу тобі твою покуту:
Хто розбив життя чуже і щастя,
Мусить знов той щастя збудувати.
Твій народ, твій рідний край, князенку,
У неволї, у кормизї гине,
Бо в йому панує відьма люта, —
От же знай: коли ти край свій рідний
Із неволї, с під кормиги вирвеш

І усіх, хто тілки ні живе там,
Ти зробить щасливими здолаєш,
То рука ця знову побілїє
І тоді проститьця гріх великий,
Знов побачиш неовинну жінку
І як ніж з грудей ти візьмеш, знову
Встане бідна і твоєю буде:
Я тобі не дав її ударить,
Та лежати ме вона як мертва,
Поки гріх спокутуєш ти щиро.
Все! не має иньшої покути!“
По тім слову взяв князенка янголь
І виводить геть його с хатини,
І відразу та зникає хата,
Обняла її велика пуща,
Не пробитись крізь ту пущу зроду
І нема до хати білше стежки.
Янголь зник в безкрайому повітрі,
А князенко, горем лютим битий,
Як підтятий явір похилив ся.

VII.

Довго в лісі, горем недобитий,
Все стояв князенко нещасливий.
Ніч зійшла на землю і минула,
Засвітило золотєє сонце, —
Мов ожив тоді князенко вдруге:
Вкупі с сонцем у душі устала
І надія молода та дужа.
І князенко вже виходить з лісу
Та й простує до свого князівства.
День ішов і другий так, і третій,
На четвертий мусив він опівдня *

Землю рідну, край коханий вздріти.
От, як став той південь наближатись —
Йде князенко та й дивує дивом:
Що ні далі, то стає темніше,
Наче ось смеркати метьця зараз, —
А було тоді опівдня тільки;
Ще пройшов він мало — небогато,
Сьвіт увесь погаснув і понура
Чорна ніч навкруг все обнімає.
І князенко дивом тут дивує:
„Чи не сонце мінитьця, буває,
Що опівдня так, як опівночі?
Що ж тепер я тут робити маю:
Я не знаю, де іти я мушу,
Бо не видко, хоч стріляй у око.“
Так блукав він в темряві північній,
Аж зненацька обізвавалось близько
Людським голосом с пітьми до його:
„Хто блукає? хто тут ходить — нудить?
Хто живий між мертвії приходить?“
А на те питається князенко:
„Ти ж тут хто, небачений, незнаний?“
То ізнову голос промовляє:
„Я тут мрець між пньшими мерцями.“
Здивувався князенко тій одмові
І унять до голосу говорить:
„Щось ти дивне кажеш, невідомий.
Росповідай те, що тут зробилось,
Де поділись люде в цій країні?“
Голос той ізнову промовляє:
„Ох, велике лихо нас побило:
Князь наш вмер, а мачуха князенка
Невідомо де поділа, люта,

І всю землю повила туманом
(Бо вона велика чарівниця)
Сонце праведне від нас закрила —
Обняла нас темрява велика,
Ми у їй блукаємо й не знаєм,
Чи живем, чи ми вже повмірали...“
Заридав князенко нещасливий,
Заридав пекучими сльозами,
До землі припавши до своєї,
Бо пізнав він рідную країну!...
Довго плакав, мучив ся безщасний,
А як вилив горе він сльозами,
То з землі підвів ся і промовив:
„Як що Бог міні дасть силу й змогу, —
Обрятую рідную країну.
Тільки ж як відціль я мушу вийти,
Щоб ізнову сонця сьвіт побачить?“
Одмовляє с темряви той голос:
„Я тебе не знаю, хто такий ти,
Тільки бачу, що наш край жалієш, —
Простягни свої до мене руки!“
„Де ж ти є?“ питається князенко
І до його руки простягає;
Голос той ізнову промовляє:
„На тобі оцей клубок маленький!
Має силу він велику й може
Геть з цієї вивести темноти.“
Здивувався тоді князенко й каже:
„Чом же сам ти, маючи клубок цей,
Не виходиш с темряви страшної?“
Відмовляє голос той ізнову:
„Цей клубок тому пособить тільки,
Хто ще любить рідную країну

І хто вірить, що рятунок прийде,
А у нас все темрява убила
І нема ніякої вже віри.“
Ухопив клубок тоді князенко,
Попрощавсь, подякував і взяв ся
За кінець, за ниточку тоненьку,
А клубок до долу він пускає.
Покотив ся по землі клубочок,
Поспішає за клубком князенко.
І не довго йшов він серед ночі:
Скоро стала темрява білішати,
Ніч у вечір повернулася, далі
Вечір став у день перемінатись,
І ось знову сонце золотєє
Засіяло на князенка з неба.

VIII.

І князенко тут не гає часу,
А іде в далеку дорогу
Аж до праведного сонця просто.
День іде і два іде невпинно, —
От і бачить; у степу могила,
На могилі чоловіка бачить,
На одній нозі стоїть бідаха,
І в який бік вітер повіває,
То туди його і крутить зараз —
Замотало, закрутило зовсім,
Поламало і кістки, і тіло
І страшною мукою сушило,
Бо що-мить душа іє тіла рветьця
І що-мить він умірає наче
І ніколи вмерти він не може.
І до його кинув ся князенко,

Пособити хоче і питає:

„Що тобі, безщасний чоловіче?“

Відмовляє чоловік той сумно:

„Не піклуй ся, не жалкуй даремно:

Тут ніяка сила не пособить.

Сам же ти куди оце простуєш?“

Одмовля на те йому князенко:

„Я іду до праведного сонця, —

Чи не знаєш ти, де шлях до його.

Відмовляє чоловік безщасний:

„Я скажу тобі, де шлях до Сонця,

Та за те, благаю я, спитай ся

Ти у його, за що я тут мучусь

І чи довго мучити ся мушу?“

Обіцявсь дізнати ся князенко,

Чоловік той показав дорогу:

„Йди все просто, дійдеш до гори ти,

Там про все дізнаєш ся як треба.“

І пішов князенко у дорогу.

День іде і два іде невпинно,

От і бачить він високу гору,

Під горою чоловіка бачить:

Придавила в його скеля груди,

Придавила в його ноги й руки,

Тільки видко голову с під скелі,

Величезної гори страшної:

Тяжко стогне, мучитьця, ридає,

А с під скелі видертись не може.

І до його кинув ся князенко,

Пособити хоче і питає:

„Що тобі, безщасний чоловіче?“

Відмовляє чоловік той сумно:

„Не піклуй ся, не жалкуй даремно:

Тут ніяка сила не пособить.
Сам же ти куди оце простуеш?“
Одмовля на те йому князенко:
Я иду до праведного Сонця, —
Чи не знаєш ти, де шлях до його?“
Відмовляє чоловік безщасний:
„Я скажу тобі, де шлях до Сонця,
Та за те, благаю я, спитай ся
Ти у його, за що я тут мучусь
І чи довго мучити ся маю?“
Обіцявсь дізнати ся князенко,
Чоловік той показав дорогу:
„Йди ти просто і побачиш море,
Там Уранішню Зорю ти стрінеш
І дізнаєш ся про все, що треба.“
І пішов князенко у дорогу,
Та тяжка була дорога довга:
Довелось річки перепливати,
Довелось крізь пущі лісові
Продиратись по тернах колючих,
Довело ся на високі гори
І на скелі гострії здиратись,
Плазувати по смердючих багнах.
У річках од хвилі потопав він,
А терни колючі біле тіло
Обривали від кісток у його,
Кров лила ся, поливала землю;
А на скелях, гострорєбрих кручах,
Позривав він ніхті вкуні с тілом;
А найгірш по болотах намучивсь:
Потопав він у багні, в калюці,
Задихав ся с смороду тяжкого,
Комарі як хмара налітали

І пили у його кров іс тіла...
Та усі він перетерпів муки,
Переміг могутньою душею,
Бо була любов і віра в серці, —
І дійшов до синього аж моря.
А над морем небо низько стало,
І Уранішня Зоря на небі
Ясно сьвітом обливає море,
То князенко простягає руки
До зорі угору і благає:
„Зоре ясна, сонцева ти сестро!
Я тебе благаю і молю ся:
Підними мене до сонця в гору,
Щоб я праведне побачив Сонце
І щоб виблагать я міг у його
Нещасливим золотого сьвіту!“
І Зоря Уранішня князенка
Пожаліла, піднесла угору,
Донесла до сонцевого краю...

ІХ

Там престіл високий ясно сяє,
А на йому праведнеє Сонце
Розливає сьвіт навкруг блискучий
На всі боки на все небо й землю.
І такий був сьвіт отой сліпучий,
Що не зміг устояти князенко
І упав до долу перед Сонцем.
І сказало праведнеє Сонце:
„Чоловіче, встань і розкажи ти,
Що тобі до праведного Сонця?“
Як почув, підвівсь князенко з долу
Ледві можучи очима глянуть,

І казати почина до сонця:
„Я благаю праведнеє сонце
Пособити бідолашним лю́дям
І розвіять, поламати кривду:
Чарівниця люта і безбожна
Повила густими тумана́ми
Нашу землю, рідную країну,
Заступила сьвіт увесь твій, Сонце,
Обняла все темрява велика
І блукають в темряві всі люде,
Чи живуть, чи вмерли вже — не знають.
То пошли ти, праведнеє Сонце,
Свій блискучий золотий свій промінь,
Щоб зійшов він аж туди на землю
І розвіяв темряву велику.“
Промовляє праведнеє Сонце:
„Жаль великий в мене серце тиене,
Що темнота люд опанувала:
Дам тобі я промінь свій блискучий,
Підеш ти і темряву розвієш.
Що ще маєш ти міні казати?“
Відмовляє Сонцеві князенко:
„Як до тебе, праведнеє Сонце,
Я ішов, то стрів людину в полі:
Там високу бачив я могилу,
На могилі чоловіка бачив —
На одній нозі стоїть бідаха
І в який бік вітер повіває,
То туди його і крутить зараз —
Замотало, закрутило зовсім,
Поламало і кістки, і тіло
І страшною мукою сушило,
Бо що-мить душа іє тіла рветь ця

І що-мить він умірає наче
І ніколи вмерти він не може.
Та людина так мене благала,
Щоб у тебе, праведне Сонце,
Я спитав ся, за що тая мука
І чи довго мучити ся має.“

Промовляє праведне Сонце :

„Той за те караєть ця так тяжко,
Що продав він рідную країну
І за зраду мучити ся має
Поки буду я на небі сяти.

Тільки єсть один йому рятунок :

Як що край той зраджений з неделі

І з неволі вирветь ця на волю,

То тоді його скінчить ця кара.

Що ще маєш ти міні казати?“

Відмовляє Сонцеві князенко :

„Як до тебе, праведне Сонце,

Я ішов, то ще зустрів людину :

Там ще бачив я високу гору,

Під горою чоловіка бачив :

Придавила в його скеля груди,

Придавила в його ноги й руки,

Тільки видко голову с під скелі,

Величезної гори страшної, —

Тяжко стогне, мучить ця бідаха,

А с під скелі видертись не зможе.

Та людина таж мене благала,

Щоб у тебе, праведне Сонце,

Я спитав ся, за що тая мука

І чи довго мучити ся має?“

Відмовляє праведне Сонце :

„Він за те караєть ця так тяжко,

Що в недбалстві, в лінощах кохав ся
І як край його був у недолі,
Він не йшов для краю працювати,
І за те він мучити ся має
Доки буду я на небі сяти.
Тільки єсть один йому рятунок:
Як що край той встане із недолі,
То тоді його скінчить ця кара.“
Так сказало праведне Сонце
І устало з золотого трону
І промінням золотим блискучим
Обгорнуло, повило князенка
І дало йому велику силу.
Він полинув у повітрі скоро —
Всім здавалось, що то Сонце лине —
І як став до грішних долітати,
То сказав їм, за що мають муку
І чи довго мучити ся мусють
І який їм єсть один рятунок,
І повитий силою та сьвітом
Він полинув у країну рідну.

Х.

Лине він — і ось уже потроху
Перед його темрява вставала —
То була його країна рідна.
І відразу, сьвітом осіяний,
Він у темряву густую врізавсь,
І злінуло — бризнуло проміння,
Пронизало темряву всю наскрізь
І до долу аж на землю впало.
Затремтіла темрява велика,
Почала неначе колихатъ ця,

Почала блідішати неначе...
А проміння дужче й дужче сяє,
День ясний вже бореться із ніччю,
Ніч вже мусить поступатись дневі,
Вже зникає темрява і гине,
А із нею й темряві цариця —
Чарівниця мачуха пра-люта...
І відразу над людьмі й землею
Сьвіт засяв могутний і великий,
Край увесь, од з'яходу й до сходу,
Наче п'брухом одним порушивсь,
Наче блискавки с'яйнула смуга —
Так усе відразу стрепенулось
І росилющило пригаслі очі —
Бачуть сьвіт і вірити не хочуть,
Що ізнову до життя вернулись.
Тільки де вже раз життя устало,
Там росте воно й буяє зараз:
Наче хвиля височенна й дужа,
С краю і до краю моря вставши,
Величезними вітрами збита,
Підняла ся лавою відразу,
Заревла, занумувала дужо
І все море вкрила шумуванням, —
Так знялась життя нового хвиля.
Кожен чує, що живе на сьвіті,
Кожен бачить, що сияє сонце,
Кожен чує, як тепло злітає
І усе, що може оживати, —
Все вертає до життя нов'ого.
Деж він, той, їх рятівник великий?
Серед краю рідного стоїть він,
Ввесь в промінні, він і гріє й сяє,

Високо йому чолó, зняло ся,
Погляд з радощів йому палає,
А навкруг, як хвилі біля скелі,
Так народні стовпища хвилюють,
Що йому прийшли тут поклонитись,
За рятунок щиру дяку скласти...
Ой не буду я казати далі,
Бо що далі, те не скажеш словом,
Не розкажеш, що народне серце
Має в себе чистого й сьвятого
Й все, що має, те йому приносить,
Батьком краю рідному князенка
Звуть усі, його настановляють,
Щоб давав порядок у країні
Він тепер народові своєму,
Що здобув ся враз і волі, й щастя
Серед сьвіту та ясніх проміннів.

ХІ.

Ой погляне — позирне князенко:
Побіліла вже рука у його —
Стрепенулось наболіле серце!
І князенко часу тут не гає,
А сїдає він коня скоріше
І сїдає, виїздить в дорогу.
Їде, їде — ось і гай зелений,
Де зазнав він так багато щастя
І де сам розбив його і душу
Чорним ділом заплямив, хотівши
Неповинну Марусю вбити...
Заболіло, зацеміло серце,
Все згадалось незабутнє діло —
Полили ся у князенка сльози,

Чисті сльози є каяття й з надії,
І сцілющою росою впали
На його намученеє серце.
Він не їде — мов на крилах лине —
Ось і стежка до тії хатини,
Ось і хатка — як була така...
Він є коня... за двері... відчиняє...
Серце беть ця, замірає в грудях...
Увіходить він у хату й бачить —
Як у раї у хатині любій
Тихо — тихо... А на білім ліжку
Не ворущучись лежить Маруся,
В неї лиці побіліли й губи,
На обличчю невимовна мука,
І не зводють ця з дихання груди,
А на грудях ніж лежить великий...
Запалила знову мука серце!...
Він до ліжка підійшов і стиха,
Тремтучи увесь з надії й страху,
У Марусі ніж з грудей знімає, —
І відразу стали дихать груди,
І відразу червоніють лиці,
І як вишня поробилась губи,
По обличчю щастя розлило ся...
Ще хвилинка — і вуста шепочуть:
„Де ти, любий?“ ворухнулись руки...
Ось росплющили ся карі очі,
І Маруся з ліжка підвела ся:
„Як я довго спала!...“ — промовляє...

. . . . .

Ох, багато сліз тут пролило ся
І багато каяв ся князенко,

І простила все йому Маруся...

Вдвох вони вернули ся до дому,
До князенка у його країну,
Свого батька узяли до себе,
А пра-люту мачуху прогнали...

І вони зазнали щастя в світі:
Він за те, що світ приніс країні,
А вона за те, що так любила...

1889.

ЧИЯ РОБОТА ВАЖЧА?

Ой ще за наших батьків це було:
 В нас молоде на Україні подружжя жило —
 Був чоловік, а на ймення Хома,
 Жінка Марина
 Та ще маненька дитина, —
 Ну, та вже білше нікого й нема.
 Добре їм жити: весела хатина,
 Є що і взісти, і спити,
 Єсть у чому походити,
 А як що часом чого і нема,
 „Буде і так!“ — говорили Марина й Хома.
 Тільки одно було лихо:
 Не по всяк-час у їх тихо, —
 З жінкою часто Хома все змагав ся,
 Працею все він своєю було величав ся:
 Трохи обід, чи вечерю не вспіє Марина зварити,
 Зараз уже й починає Хома гомоніти:
 „День увесь робиш, аж піт обливає,
 А тут ще й їсти немає!
 Вже міні цяя жінота!
 Ну, і яка їм робота?
 Нічого їм тут робить увесь день, —
 Сядь та й сиди хоч, як пень!

Що там, що їсти зварити,
Погодувати там діти —
Нічого їм і робити!
Нашому-ж братчикові мужикові
Гіри, ніж волові:
Робиш що-дня до кривавого поту
Й не переробиш ніколи роботу:
Треба орати і сіяти, треба й косити,
С поля возити снопи й молотити —
Е! та вже що і казати!
Хоч ось візьми й не виходячи с хати:
Кожний кілочок тобі і поличка
Наша робота — воно-ж не дурничка!
Жінці-ж все забавки, діла-ж нема!...“
Так метикує частенько Хома.
Слухала довго Марина й мовчала,
Розум сама собі мала,
А як увірилось те-ж все та те їй що-дня вислухати, —
— „Слухай сюди, чоловіче!“ — вона починає казати:
— „На що все лаять жінбту?
Нү лишень завтра мінька на роботу!
Я вже така тобі добрая буду,
Що чоловічєє лихо на той день відбуду:
Вийду на поле косити,
Ти-ж зоставай ся варити;
Звариш обід та й винось, щоб і я попоїла.
Та іще трошки на завтра єсть діла:
Просо стовкти міні, масло тоді сколотити —
Нічого білше робити!
Тільки гляди: нагодуй та доглянь ти дитину
Та і курчат назирай, щоб в лихую годину
Часом бува не вхопила шуліка —
Все! тут робота, здаєть ця міні, не велика!“ —

„Добре!“ — на те їй Хома відмовляє, —
„Мудрощів тут вже ніяких немає,
Бо тут немає ніякого й діла.
Тільки-ж і ти, щоб луку міні за день скосила, —
Завтра побачим, чи втнеш ти косою —
Матиму мабуть сьміху́ я є тобою!“
„Та — що Бог дасть, те і буде —
Вже-ж і жінки таки люде!“ —
Так промовляли
Та й спати вони полягали.

Тільки уранці зоря заясніла,
Вже чоловіка Марина збудила:
„Час, чоловіче, вставати, —
Треба корову доїти, в печі ростонляти!“
С полу підвів ся Хома, у потилиці чуха:
„Будиш, неначе невістку свекруха —
На що так рано?“ — Марина сьмієть ця:
„То чоловікові рано здаєть ця,
Нам же оце саме час уставати.
Вже я іду! Ти-ж корову вставай одганяти!“
Хліба взяла та й пішла собі є хати.
Чухав ся довго й крєктав ще Хома,
Далі почав обуватьця — онучі нема.
Довго прогаяв ся, поки онучу знайшов.
Потім обув ся, одягсь, до корови пішов,
Сів, починає доїти —
„Ну, та й погано сидіти!“
Хоче инакше він сісти ізнову
Та й ізлякав тим корову, —
Тая корова ступнула,
Якось дійницю ногою штовхнула, —
Все розлилось, молока вже нема!

Лаяв корову довгенько Хома.
Гляне — аж череду вже одігнав чередник
(Бо повертатъ ця швиденько Хома наш не звик).
Нічого білше робити,
Треба у поле корову гонити.
Поки сюди та туди — а воно далеченько —
Сонечко стало уже височенько.
Треба тонити. Почав ростоплять —
Каторжні дрóва чогось не горять.
Так тям, чи сяк, а уже ростопив.
„Треба згадати...“ — На лаву він сів —
„Треба згадать, щó робити:
Просо товкти міні, масло тоді колотити...
Дарма, я штуку утну —
Все я зроблю за годину одну.
Тільки оті урагові курчята —
Де їх углядиш у ката?
Порозбігають ця всі в бур'яні,
Вхонить шуліка, — так буде міні!
Стій-же! не дам їм тікати!“
От, він курчат починає в'язать,
Всіх на одну поворозку з'язав у ту-ж мить —
„Будете вкупі тепер ви ходити!“
Далі він просо у сїнях товкти почина —
„Стій-же!“ — надумавсь — „Хома та не зна!
Буду два діла відразу робити:
Горщик с сметаною треба до пліч причепити, —
Просо товктому, сколотить ця й масло;
Як-би ще тільки в печі не погасло!“
Горщик на спину чепля за плече,
Просо усипав і в ступі товче;
В хату на піч, на дочку поглядає,
Низку курчат у дворі назирає, —

Діло не йде, а біжить.

Глянув — шуліка здорова летить

Та до курчат. Ухопила одно —

З иньшими-ж вкупі було там воно —

Так усю низку вона й потягла!

„Щоб ти навіки пропала була!“

Скрикнув Хома й дременув навздогін;

Швидко біжить, проклинаючи, він:

От, як на те, то немає і дрюка —

Хоч би яка камінюка, —

Стала-б в пригоді.

Бачить, — сокира стремить у колоді,

Він на шуліку, — а річка край двору була, —

Так та сокира туди й загула!

Сам-же Хома як спіткнеть ця та — гуп!

Масло із горщика — хлюп!

Геть все дододу розлив,

Горщик побив

Та ще до того сметана його

Пообливала всього,

Голову й вид обмастила.

„Це-ж мене,“ дума Хома,

„Всюди лихая година побила:

Масло розбилось, сокпри нема,

Те-ж і курчат... Наробив-же я діла!...“

Ледві підвів ся, втиратись почав,

Довго він чухавсь, на долю свою нарікав,

Та що було — не вертати!

Треба іти хоч до хати.

Тільки у сїни — пропала робота!

Виїла геть усе просо свинота;

В хаті кричить репетує дитина...

В хату Хома — ой лихая година!

Горщик в печі, пустувавши, Оксанка мала
Там обернула і руку собі попекла.

Бідний Хома що й робити не знає,
Дивить ця — другий вже горщик збігає;

Кинувсь одставить та взяв ся у бік, —

З горщика борщ на черінь і потік

Плаче дитина й роботи нема —

Журить ця бідний Хома!

Він-би уже й до Марини побіг,

Та усе склалось неначе на сьміх:

Вся у сметані сорочка на йому,

Сором між люде і вийти із дому;

Взяв-би він иньшу, та ключ же од скрині

Аж у Марини.

Плюнув сердега, забавив дитину

Та вже як Бога жде с поля Марину.

Ще не смеркалось — Марина прийшла

Сіно скосила і ціле усе принесла.

„Чи ще живий, чоловіче? чому

Ти не виносив обідать?“ — говорить йому —

„Де твоє масло, курчята, шино?“

Бачить, — тут лихо та ще й не одно:

В хаті й на дворі ладү скрізь нема

Трохи не плаче Хома:

„Жінко-голубко! до віку, до суду

Більше ніколи казати не буду,

Що у жіноти

Немає роботи!

Знаю тепер я до вічного віку

Хатню роботу жіночу велику,

Знаю тепер, чого варта вона:

Наша робота одна та й одна,

А у жінок мабуть тисяча буде.
Всім розкажу, нехай знають всі люде, —
Всім бо нам треба те знати,
Як ми повинні жінок шанувати!...”

1889. IX. 7 (19).

VII.

С І Р К О.

Був колись Сірко собака,
Жив у чоловіка
І була йому робота
Дуже невелика.

Од вовків глядїть худобу
Зьвіра одганяти,
А удень, як наїси ся,
То лягай і спати.

Та Сірко наш був лїнивий
Спав і дєнь, і нічку,
А як спить, вовки і вкрадуть
Гуску чи теличку.

Та Сірко наш не зважає
Знову ляже спати,
Злодій прийде та й потягне
Все добро іє хати.

Чоловік Сіркові каже:
„Гей, Сірко, не спи ти,
Дурно хлїб не можна їсти
Треба заробити!“

На хазяїна розсердивсь
Наш Сірко кудлатий:
„Коли так — піду я в сьвіта
Кращого шукати!“

Ось він з двору вибігає
І біжить до лісу
Там він зараз зостріває
Вовчика-Гульвісіу.

„А здоров-лиш, вовче-брате!
Гризти ся нам буде
Надокучили сердиті
Всі міні ті люде.

„Будем ми с тобою жити
Здобувати їжу
І що-дня с тобою будем
Страву мати сьвіжу.

„Знаю я, куди пролізти,
Де живуть ягнята
Буде наша і телічка,
Гуси й поросята.“

Вовк Сіркові радий дуже,
Зараз побратались,
А як тільки стала нічка —
З лісу вдвох побрались.

У село приходють тихо,
Сплять давно вже люде.
До кошари вдвох підлізли:
„Тут нам здобич буде!“

Каже вовк: „ти все тут знаєш,
Лізь-же ти в кошару,
Та відтіль міні і кинеш
Хоч ягняток с пару.“

А Сірко ще й радий дуже:
Вліз він потихеньку
І вовкові викидає
Вже вівцю ситеньку.

Вовк вівцю схопив та драла,
В гай мерщій тікає
Наш Сірко с кошари виліз, —
Аж вовка немає.

Озирнувсь Сірко, поглянув
Та із серця каже:
„Одурив мене вовцюга, —
Постривай-же, враже!“

Я й без тебе їсти буду
Ще для мене буде —
Плиг ізнов тоді в кошару,
А в кошарі люде.

Бо вони уже почули,
Як в хліві товкло ся
І Сіркові ушійматись
Зараз довело ся.

„А! піймав ся, — кажуть, — вовче!
А давайте бити,
Щоб не лазив у кошару
Він овець давити.“

А Сірко кричить: „не вовк я,
Я їй-бо собака!“

Та дарма! по спині в його
Вже гуля ломака!

Як взялись Сірка періщить
Добрими дрючками:
„Коли ти собака — кажуть, —
Так не лазь з вовками!“

Довелось-би пропадати,
Мабуть би і вбили.
Та Сірко побачив дїрку —
Плиг туди що — сили!

Ледві втік, боїть ця й вити
Та біжить до дому,
В двір убіг і потихеньку
Вліз він у солому.

Ніч пролежав, день пролежав
Боки все боліли,
А як знову він одужав
І набрав ся сили,

То нікуди вже не бігав
Він ніколи з дому
І про те, що з ім зробилось
Не казав нікому.

І зробив ся працьовитий:
Ніч усю ганяє
Береже коморю й станю,
Зьвіра одганяє.

МОГУТНИЙ КОМАРЬ.

Над ставком широководим
 Посеред очеретів,
 Там комарь, славетний лицарь
 Під листом зеленим жив.

Грав у сурму голосную
 І до бою викликав
 І в людей, і у звірини
 Крови безліч випивав.

І його ніхто на світі
 Ще й разу не подолів:
 Наш комарь уславивсь гучно
 Серед мух і комарів.

Всі казали, що від його
 Світ ще дужчого не знав, —
 Сам комарь тому повірив,
 Сам що-дня про те казав.

Довго-б наш комарь щасливо
 У великій славі жив,
 Як-би він не чув про лева,
 Що царем був у звірів.

Прилітала муха жвава
І казала, що вона
Лева бачила і сили
В світі більшої не зна.

Запекло ся коло серця,
Защеміло в комаря,
І ніяк забуть не може
Він зввірячого царя.

Мучить думка та проклята,
Що від його дужчий є
І у серці комаревім
Гордість люта я встає.

Ось випростує він крила,
Знявсь і лісом вже летить,
Аж туди, де лев могутний
Пообідавши лежить.

В сурму голосно ударив:
„Гей ти, леве, уставай!
Будем бити ся аж поки
З нас когось та прийде край.

„Бо на цій землі широкій
Місця двом немає нам —
Хочу слави я придбати
І собі, і комарям!“

Ту-ж хвилину вже кусає
Лева в ніс швидкий комарь
І відразу, рево́нувши,
Скочив тут зввірячий царь.

І занекла закипіла
В їх баталія в ту мить:
В щоки, в ніс комарь кусає,
Налітає і дзичить.

Лев лютує! Ще ніко́ли!
Так ніхто не дошкуляв!
Одбивавши ся, всю морду
Вже він кіхтями подрав.

Кров дзюрить у лева з морди,
Зовсім збув ся сили він,
Але поки ще держить ця,
Б'єть ця кілки ще хвилин.

Та комарь усе лютіше
Налітає, не вгава,
І царева похилилась
На дернину голова.

Закривавлений, безсильний
Впав на землю дужий царь
І, зрадівши невимовно,
Задзичав тоді комарь.

„Той у світі є найдужчий
Хто найдужчого здолів:
Сьвітлом слави осіяний
Я вернусь до комарів!“

Він летить — великий лицарь, —
Ліс потроху вже минав...
А павук давно між листям
Павутиння хитро ткав.

І комарь у хитрі сїти
Там заплутавсь і повис
Скрики жалібні відразу
Тут почув зелений ліс:

„Так з великими буває!
На що-ж, доле, ти така?
Подоліти зміг я лева,
Гину я од павука!“

Так загинув лицарь славний
І павук його іззів,
І про його всі забули
Серед мух і комарів.

1890.

КУЗЬМИНА.*)

В селі невеликім жила собі тихо
 Розумна та мудра вдова Василиха.
 Вона в себе мала гарную дитину:
 Єдиного сина на ймення Кузьмину.
 Вона того сина любила — кохала,
 Що-дня на все добре його наставляла,
 А щоб краще слухавсь та тямив науку, —
 Пускала по-йому гулять свою руку:
 Бувало Кузьміні: бувало рукою,
 Качалкою, дрюком, а то й кочергою.
 А мати казала: „на добре те буде, —
 Із рідного сина колись будуть люде.“

Ішли так минали літа за літа́ми, —
 Уже наш Кузьмина гуля є парубками;
 Далась йому знати та мудра наука:
 Став дуже розумний є кочерги та з дрюка...

Пішов-же Кузьмина побачити світа —
 І босий, і голій — самі дірки свита.
 І бачить: молотють ячмінь собі люде.
 Він став та й гукає: „Хай, добре вам буде:

Дай, Боже, сто кіп вам його змолотити
І решето повне с тих кіп наточити!“
Беруть-же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в синну.
Безщасний Кузьмина до дому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой нащо-ж ти, мати моя Василюхо,
Мене породила на горе та лихо?“
— „Ой, сину мій сину, — тобі-б говорити:
Дай, Боже, вам, люде, не перевозити,
Не перевозити, не переносити,
Вози поломити, коні потомити!“ —

Пішов знов Кузьмина побачити сьвіта —
І босий, і голый — самі дірки свита.
Труну несуть люде на марах велику —
Він став та й гукає: „Дай, Боже, довіку
Не переносити, не перевозити,
Вози поломити, коні потомити!“
Беруть-же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в синну.
Безщасний Кузьмина до дому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой на що-ж ти, мати моя Василюхо,
Мене породила на горе та лихо?“
— „Ой, сину мій, сину, — тобі було-б стати
Та вішную пам'ять гарненько сказати;
А нам-би, — сказати, — дай, Боже, нажитись!
Тоді-б помолитись і перехреститись!“ —

Пішов знов Кузьмина побачити сьвіта —
І босий, і голый — самі дірки свита.
Весілля гуляють і весело, й пишно, —

Він став та й гукає: „Хай пам'ять вам вішна!
А нам іще, Боже, дай добре нажитись!“
Та ще й починає молитись — хреститись.
Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину.
Безщасний Кузьмина до дому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой, нащо-ж ти, мати моя Василюх,
Мене породила на горе та лихо?“
„Ой, сину мій, сину, — тобі-б говорити:
Дай, Боже, вам сина свого одружити,
Йому з молододою ще сто літ прожити!“ —

Пішов знов Кузьмина побачити сьвіта —
І босий, і голий — самі дірки свита.
Хазяїн солому на-в-городі палить,
Свиню таку ситу, годовану смалить;
Кузьмина-ж: „Дай, Боже, тобі обсмалити,
З сією свинею сина одружити,
Йому з молододою ще сто літ прожити!“
Беруть-же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину.
Безщасний Кузьмина до дому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой нащо-ж ти, мати моя Василюх,
Мене породила на горе та лихо?“
— „Ой, сину мій, сину, — тобі-б говорити:
„Дай, Боже, вам, дядьку, її впорядити,
На сьвятий Великдень коло столу сісти,
Розговівшись добре з діточками звісти!“ —

Пішов знов Кузьмина побачити сьвіта —
І босий, і голий — самі дірки свита.

І бачить: до яру дід надло волоче, —
Він став та й гукає: „Дай, Боже, паноче,
На святий Великдень вам до столу сісти,
Цю здохлу коняку з діточками звісти!“
Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину,
Безщасний Кузьмина до дому чвалає.
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой нащо-ж ти, мати моя Василюх,
Мене породила на горе та лихо?“
— „Ой, сину мій, сину, — а ти-б не дивив ся,
Узяв-би та плюнув та й геть оступив ся!“ —

Пішов знов Кузьмина побачити світа —
І босий, і голий — самі дірки свита.
Там батюшка с церкви йде тихо до дому,
Шапки всі скидають панотцю старому;
Кузьмина-ж на його і не подивив ся,
Узяв іще плюнув, та й геть оступив ся.
Беруть-же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину.
Безщасний Кузьмина до дому чвалає.
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой нащо-ж ти, мати моя Василюх,
Мене породила на горе та лихо?“
— „Ой, сину мій, сину, — чи так-же годитьця?
Тобі-б панотцеві було поклонитьця
Та шапочку зняти, в руку цілувати,
Ще й благословення святого прохати!“ —

Пішов знов Кузьмина побачити світа, —
І босий, і голий — самі дірки свита.
Іде він, чвалає лугами — лісами,

Аж бачить — здоровий ведмідь під кущами
Вола, десь донавши, дере — роздирає.

Кузьмина підходе і шапку знімає:

„Дозвольте, паноче, в руку цілувати,

Ще й благословення сьвятого узяти!“

Ведмідь як почав-же там благословити, —

Кузьмині — бідасі вже нікуди й жити, —

Тільки що живенький утік він од його...

Як мати уздріла синочка такого, —

Сплеснула руками та й заголосила

І сина за два дні в труну положила...

Умер-же Кузьмина — нехай лежить тихо!

Дало ся в знаки йому горе та лихо:

Ізмалечку бито, великого бито —

Тепер од усього землею закрито...

Ото-ж, батьки, знайте — діти научайте,

Діти научайте, словом наставляйте,

Бо розум загине од пуги та дрюка,

А добреє слово — велика наука!...

ТРИ БАЖАННЯ.

Ой було це ще в давнії роки,
 Як у нас на Україні широкій
 Чоловік на селі жив Тимоха,
 І була в його жінка Солоха.
 Поганенько було таки жити
 Хоч було на чому й заробити,
 Та як правду вам щиру сказати,
 То вони не уміли придбати, —
 Бо у гарне вбіратись любили,
 А напряди, наткати не вміли;
 Їсти — теж як би все їм ласенько, —
 Ветати пізно, лягти-ж — так раненько.
 Так вони дожили ся до того,
 Що немає і в хаті нічого;
 То і дає Тимоха Солоху,
 А Солоха картає Тимоху.
 Чоловік їй говірить: „Як-би ти
 До пуття та уміла робити,
 То було-б усього в нас багато —
 І про буддень, і також про сьвято.“
 Жінка каже: „І с тебе робота!
 Аж дивитись на тебе нудота:
 Тільки лежні справляєш та сидні, —
 Тим у нас тільки й є самі злидні.“

Так погризшись, розумнії далі

Долю лаяти злу починали:

„Ще все доля недобра та люта,
Через неї це горе та скрута!

На що так це, що треба робити?

Кому доля годить, той на світі

Не робивши прожити здолає,

Ще й багатства та щастя знає.“

А Солоха сердито говоре:

„Наша-ж доля дає саме горе.

Ну, та й доля-ж ця наша — така

Як пра-люта свекруха лихая!“

Тільки встигли те слово сказати, —

Боли стук щось одразу до хати!

Увіходить якась молодиця:

„На що-ж так все на мене сварить ця?

Я — та Доля. Щоб ви не казали,

Що ви щастя на світі не мали,

Та що маєте долю лихую, —

Три бажання обом вам дарую:

Жінці перше, Тимосі-ж два буде.

Не миліть ця-ж ви, добрії люде:

Тричі можете вдвох ви бажати, —

Хто що схоче, то й буде те мати, —

Більше-ж трьох вже ніяк! Прощавайте!

Щастя з рук ви, глядіть, не пускайте!“

Те сказала і зникла вже с хати.

А ті раді: „Що саме бажати?“

Вже Солоха в Тимохи питає,

А Тимоха і сам ще не знає,

Бо думок у Тимохи багато:

„Оттепер нам повік самé свято!

Перше: грошей найбільш забажаю:

Я із грішми доскочу й до раю!
Будуть иньні за мене робити,
Ласих страв буде їсти і пити,
Я-ж, як пан, увесь день на перині,
Тільки скрикну: давайте ви свині!
Гроші є, то усе нам байдуже,
Ти тоді зачінай нас не дуже!
Я палаци куплю і с панами...
Ні, гордують пани мужиками!
Коли так, — то я паном зроблю ся!
Генералом! В мундир уберу ся, —
Шану мати му дуже велику:
Всі шанують панів споконвіку.
А воно іще білша є шана:
Архиреем би... З вечора й зрана
Цілувати муть всі мене в руку
Я-ж давати му й паньству науку.
Тільки ні: в мене жінка, а знати —
Архиреї усі не жонаті...
Так царем!...“ І знов думка гуляє,
І думкам тим і впину немає.
А Солоха теж в хмарах літає:
Їй стрічки і намисто сїяє,
Те-ж палац та такий пребагатий!...
Бо не хоче вже вбогої хати...
Та на лихо згадалось Солосі,
Що вони не вечеряли досі:
То було їй про їжу байдуже:
А тепер закортіло ще й дуже.
У печі ще раніш затопила, —
Подивилась: — „Ну й жар же до діла:
Хоч спекти, хоч спрягти, хоч зварити!“
Почала вона жар ворушити,

Та й не стямилась, як і сказала:
„Як-би тут ковбаса зашкварчала, —
От-би так! А то з ранку самбого,
Опріч хліба, не їла нічо́го!“
Тільки встигла сказати — ой, леле!
Уже кільце ковбаски дебеле
На жару і шкварчить, і пражеть ця!
Тут Тимоха ураз як сунеть ця:
„Чи вона уже зовсім здуріла?
Що, дурна ти лепете, зробила?
За оцю ковбасу віддала ти
Своє щастя, що мала придбати.
Чом ти грошей, дурна, не бажала?
Ковбаси вона, бачте, не мала!
А, бодай-би вона тобі сіла
На той ніс, що встрява не до діла!“
Стриб ковбаска до пики Солосі —
Так одразу й повисла на нбсі!
Ніс зробивсь — вже яка йому й міра! —
Гірше, ніж за сім гривень сокира.
Тут Солоха: „Мій Боже великий!
Ой пропала-ж я, бідна навіки!
На́ що-ж я на цей сьвіт народилась?!...“
Так вона тут слъзами і вмилась!..
А Тимоха сидить уже тихо, —
Бачить сам, що і він зробив лихо:
І бажання віддав без нічо́го,
Та ще й жінці накоїв він злого.
Що робити? — він дума — гадає...
А Солоха уже його лає:
„Бач, здалась я йому на наругу!...
Одмінив мою пику на другу!...
Як я вийду такою між люде?”

І яке-ж то життя тепер буде?
Віддавай мого носа, бо згину
Та й тебе задавлю, злу личину!“
Що робити? Чи грошей бажати,
Чи Солоху з біди визволяти?
Воно й грошики дуже хороші!...
Ну, та жінка миліша, як гроші!
„Так счезай же ти, халепо клята!“
Де й поділась ураз ковбаса та!
Хоч нічого не має Тимоха,
Так ізнов як людина Солоха.
Аж тут — стук! Знову доля до хати:
„Чи ще будете ви нарікати?
Я-ж вам щастя давала! Ви-ж на що
Віддали його так, за ні за що?
Ні, не доля тут винна — самі ви,
Що без краю недбалі й лінів!
Заробіть, — тоді й будете мати,
На дурничку-ж не можна придбати.
Самі взяли свого щастя не вміли!
Прощавайте, як що зрозуміли!...“
Засьміялась та й зникла із хати...

Як прибитіі наші zostались!
Довго очі звести не зважались,
Похилившись, сиділи довгенько
Та зітхали обоє важенько.
Як же згодом прочумались трохи,
То Тимоха сказав до Солохи:
„Оттака приведенція в світ!...
Воно й правда, що треба робити...“

ДУМА

ПРО КНЯГИНЮ - КОВЗАРЯ.

1.

Ой то не білий туман землю скрізь покриває,
 А то князь молодий у похід виступає,
 З військом рушає
 Турчина воювати,
 Слави собі вояцької молодецької залучати,
 До своєї землі ще землі придбати...
 Ой то не сива возуля гірко кувала,
 А то молода княгиня,
 Вірна дружина,
 З князем опрощення приймала,
 Обнімала,
 Од себе не пускала,
 Ридаючи руки до його простягала...
 А вже князь з двору виступає,
 За їм військо рушає,
 Вигрімляє...
 І йдуть так не день, не два,
 І тільки навкруги їх трава степова
 Де не глянть розлягаєть ця,
 Аж військо в траві тій ховаєть ця.

Ото-ж не день і не два минає,
Князь у землю турецьку вступає
І звелів землю турецькую воювати,
Турецьке військо у пень рубати...
Та не стало щастя князеві слугувати,
Почали його вороги побивати:
Військо Турок до ноги порубав,
А которі недобитки по степу роспорошив — розігнав,
Князя хороброго у бран, у неволю узяв...

2.

Ой тяжко князеві у неволі пробувати,
Заліва тягати.
Кайдани-залізо ноги повривало,
Біле тіло молодецькеє коло жовтої кости пошмугляло
А ще-ж то уночі утемній темниці з иньшими не-
[вольниками він пробуває,
А удень Турчин до темниці приходить,
Двері одмикає
І бідного невольника на тяжку роботу вивождає.
А сам Турчин коло невольників походить,
На їх поглядає,
На слуги свої, на Турки-яничари, зо зла гукає:
„Кажу я вам, Турки-яничари, добре ви дбайте:
Із ряду до ряду захождайте,
По три пучки тернини й червоної таволги набірайте
Та недбалого невольника по тричі в однім місці
[затинаяте!“
То ті слуги, Турки-яничари, добре дбають,
Із ряду до ряду захожають,
По три пучки тернини і червоної таволги у руки
[набірають,
По тричі в однім місці бідного невольника затинаять,

Тіло біле коло жовтої кости обривають,
Кров християнську неповинно проливають...
Отак-то у тяжкій неволі князь пробуває,
Три роки горе та біду приймає,
А четвертого року випадком випало
До любої дружини звістку подати,
Словом переказати:
„Нехай,“ — каже, — „моя люба дружина добре дбає,
Статки — маєтки збуває,
Скарби збирає,
Мене, князя, з тяжкої неволі викупає!“

3.

То княгиня скоро тую звістку до рук дістала,
Гірко заридала,
Думала — гадала,
Що „як міні своє миле подружжя з неволі визволяти
Що на той викуп ніяких статків маєтків, великих
[скарбів не буде ставати,
Бо ні за які скарби не буде його царь турецький
[викупити.“
І ну княгиня знов думати — гадати,
Як своє подружжя з неволі визволяти:
„Хоча й би я й статки — маєтки збувала,
Скарби великі збирала,
То не можна міні самій до царя турецького до-
ступати,
Бо буде мене царь турецький собі за жінку брати;
А певних людей та неболязких нема кого послати.“
Думає — гадає,
З себе прецишную князькюю одіж скидає,
Коси свої, довгі до п'ят, ножицями відтинає,
Бере тоді на себе одіж просту чоловічю,

Бере кобзу трийцятострунну
Та крадькома,
Тишкомá,
Нічого нікому не оповіщає,
У турецьку землю, у далеку дорогу страшну́ ви-
[хождає.

4.

Ой далека то дорога: не день, не два її треба
Багато горя та муки зазнати! [проходити,
Ой усього зазнала княгиня бідоласна:
Ніжки свої білії збила — натрудила,
Ручки свої ніжніі тернами сколола,
Личенько своє молоденькеє голодом стомила,
Оченята свої карії слізьми стуманіла, —
А таки дійшла вона до землі турецької,
До віри бусурменської,
І до царя турецького приходить,
Мов-би то молодий кобзарь на кобзу грає.
Побачили слуги, Турки-яничари, кобзаря молодого,
Ведуть його у палац до царя турецького,
Щоб він цареві заграє,
Засьпівав,
Душу йому звеселив.
То молодий кобзарь-княгиня до палацу вступає,
Царя турецького забачає,
Струни торкає,
Грає — співає,
Пісьнею жалібною серце у царя виймає.
Царь турецький жорстоке серце мав,
А з тії пісні слъозами дрібними заплакав.
І довго молодий кобзарь княгиня цареві грає —
І день, і два, і три...

І каже царь турецький

Бусурменський:

„Будеш ти у мене, кобзарю молодий, по вік про-
Буду тебе за рідного брата мати, [бувати,
Незліченними скарбами наділяти.“

І каже кобзарь молодий — княгиня:

„Не можу я, царю, коло тебе пробувати:

Єсть у мене батько й мати, —

Будуть вони старенькі по міні вельми тужити-
І говорить царь турецький [сумувати.“

Бусурменський:

„Коли-ж не хочеш у мене пробувати,

То даю тобі волю, — чого твоє серце бажає у
[мене прохати.“

Тоді молодий кобзарь-княгиня промовляє:

„Змалку я, царю, по світу блукаю —

Сумно міні самому без товариша бувати:

Дозволь міні, царю, в тебе якого невольника взяти, —

Буде міні хоч товариш у дорозі розмовляти.“

І звелів царь турецький темну темницю відмикати,

Кобзареві молодому якого схоче невольника дати

То молодий кобзарь-княгиня до темної темниці

Усіх невольників оглядає, [вступає,

Подружжя своє, князя любого, вибірає,

З темниці вивождає

І з ім укупі з землі турецької рушає.

5.

Пішли вони вкупі широкими степами,

Байраками та ярами,

І не міг князь своєї дружини вірної впізнати,

А вона не схотіла йому про себе і навзаки дати.

І йшли вони так довго широкими степами,

Байрака́ми та яра́ми,
А як почали до своєї землі доходити,
Почав князь до молодого кобзаря, до княгині, про-
„Пусти мене, чоловіче добрий, на волю! [мовляти:
Не просту дав міні Бог на світі долю:
У цій землі я князем князію, —
Який схочеш викуп за себе обіту́ю.“
Говорить молодий кобзарь - княгиня:
„Нічого я з тебе, князю, не бажаю, —
Іди, хай тобі Бог помагає!“
То князь радий, молодому кобзареві як і вдякувать
До себе у гостину закликає. [ця не знає,
А молодий кобзарь — княгиня відмовляє:
„Не можу я, князю, зараз до тебе прибувати:
Єсть у мене батько й мати, —
Будуть вони, старенькі по міні вельми тужити —
[сумувати.
А як дасть міні Бог до батька та до матері завітати,
Тоді буду до тебе в гостину прибувати.“
І тоді вони опрощення брали,
Кожен своїм шляхом повертали.

6.

То молода княгиня навпростець небитими стежками
[пробігала,
Швидче од князя до господи прибувала,
Прешишную одіж князьку на себе брала,
Чоловіка дожидала.
Час — година минає,
Ото уже й князь до господи прибуває.
Усі його стривають,
Вітають,
Княгиня його вітає,

Приймає,
Прє здоров'я питаєть ця,
А він зо всіма вітаєть ця,
А коло неї й не стане,
На неї оком не спогляне,
До своїх райців промовляє:
„Бачите, як моя жінка добре дбає:
Тепер цілує — вітає,
А як я в тяжкій неволі пробував
Та звістку подав,
Щоб вона статки — маєтки збувала,
Скарби збірала
Та мене з неволі визволяла, —
Так тоді де вона бувала?
І говорять райці князькії:
„Відколи, князю твоя звістка прибула,
З того часу княгиня дома не жила,
До сього часу десь пробувала,
Оце тільки до господи завітала.“
І распалив ся князь гнівом великим,
Одвів княгиню до неї в кімнату,
Звелів на ключ замикати,
А сам до ради уступає,
Промовляє:
„Панове — райці!
Судіть мою жінку невірну як треба по правді!
Як-би не молодий кобзарь мене обрятував,
То й досі-б я турецькі кайдани тягав.

7.

І ото починає рада суд судити,
І присудили княгиню горлом скарати,
Смерть їй завдати.

І князь на той присуд сам пристає,
З райцями до княгині уступав,
Щоб узяти,
На смерть її віддати.
Підійшов, двері одмикає
Та й скам'янів там, де стояв:
Сьвітлиця порожня, немає княгині у їй,
А стоїть там кобзарь молодий...
І говорить молодий кобзарь - княгиня:
„Ой який же тепер сьвіт настав,
Що чоловік своєї жінки не пізнав.“
І тоді кобзарь з себе одіж просту скидав, —
Кожен княгиню пізнав.
І тоді князь радістю радіє
І сльозами ридає,
У своєї жінки вірної прощення благає...

І тоді князь великий бенкет шчиняє,
Увесь народ на його скликає,
З радощів бенкетує — гуляє,
Свою любе подружжя, княгиню, уславляє...
1890. V.

ХІІ.

С К А Р Б.

1.

Жив колись у нас кумедний
Чоловік — Юхимом звав ся
Забогатіти відразу
Все він якось сподівав ся.

„Я вже — каже — добре знаю
Є в землі скарбів багато
І усі їх взяти можна
Під купаловеє сьвято.

Та на лихо я і досі
Ще не знаю, як їх брати
Треба щось там ворожити,
Треба щось там чарувати.“

І усе про скарб той дума
І додумав ся до того,
Що в думках опріче скарбу
В голові нема нічого.

І Юхимові приснилось,
Що в великім нашім лісі
За сімнадцять гін од краю
У кущах десь при орісі

Скарб лежить там незлічений
Але взяти гроші зможе
Тільки той, хто певним словом
Скарб залятий завороже.

Встав Юхим і вже не знає,
Що почати, що й робити —
Як що він скарба не візьме,
То не може й в світі жити.

Але як його узяти,
Як того не знаєш слова?
Думав — думав і надумав —
От і поміч вже готова.

Зараз шапку надіває
Та й іде швиденько з хати:
Поспішаєть ця скоріше
В кума ради поспитати.

2.

Кум його, коваль путящий,
Був тоді у кузні саме
І розпечене залізо
На ковадло тяг кліщами.

Поздоровкались. Потроху
Розбалакались про діло
І Юхим йому говорить
Те, про що казати кортіло:

„Знаю я у лісі, куме,
Незліченний скарб багатий,

Та того не знаю слова,
Що їм можна скарб узяти.

То навчи мене, мій куме,
Вішно дякувати буду
Й половину відступаю
Я з усього, що здобуду.“

— „Добре!“ — кум йому говорить.
„Ось що мусиш ти робити:
Під Івана під Купала
В ліс на місце сам іди ти.

В лісі папороть цвісти ме
Квітку ти вірви із неї
А тоді і підеш зараз
До ліщини до тієї.

І як буде в тебе квітка,
Скарб до тебе сам прибуде“.
А Юхим його питає:
„Ну, а чим же скарб той буде?“

Кум і каже: „Скарб усяко
Виявляєть ця буває:
Часом сьвічкою, а часом
Дідьком лисим причвалає.

Як побачиш, що ітима
Не тікай тоді від його
Стій, не руш ні трохи з місця
І не бій ся ти нічого.

Як підійде — вдарь по пиці
Та добряче вдарь, — дивися! —
І промов: Аминь, на гроші
Та на злото роспади ся!“ —

Побалакали ще трохи
І пішов Юхим до дому,
Радий дуже, та про радість
Він не каже ще нікому.

3.

Ось прийшов Іван Купало
Ось і ніч уже надходе
І Юхим на те возлісся
Перед північчу приходе.

Де-ж та папороть? Немає
Не цвіте ніщо й не сяє,
А Юхим блукає в лісі
Все ту папороть шукає.

Довго він блукав без діла
Заболіли й ноги в його,
А знайти не довело ся
В лісі темному нічого.

Утомив ся, сів під дубом
Там де мусить скарб лежати,
Може скарб без квітки вийде
Треба, дума, подождати.

Довго ждав сидів, сердега,
А нічого ще немає

І вже голову на груди
Тихий сон йому схиляє.

Коли чує, щось у лісі
Затріщало, зашуміло
Скочив він з землі, злякав ся,
Затрусило ся все тіло.

Далі здумав, що не треба
Тут лякати ся нічого
І кулак зобгавши жде він
З лісу скарбу золотого.

Аж і справді щось виходе
Лисий дідько насуває
А Юхим його до себе
Ближче, ближче підпускає.

Підпустив — як дасть по пиці
„Роспадись!“ — кричить — „на злото!
Роспадись!“ Але-ж погляне
То не дідько, ні та що то?

То коваль, то кум Юхимів
За обличча ухопив ся,
І кричить: „Чи не здурів ти,
А чи, може, ти сказив ся?!

Не діждавшись, я до його
В ліс прийшов, щоб пособляти...
А за віщо-ж маєш битця
Так, недовірку ти клятий!

На-ж тобі за це!“ Счепились.
А Юхим кричить: „Куди ти?
Думав я, що скарб виходе,
Сам-же ти казав, щоб бити!“

А коваль кричить: — „А можна
Не розглядівши та битьця?
Ось як дам тобі — навчу я
Перш ніж бити ся, — дивитьця!“

І зоря ще не займалась,
А куми уже побились
Без скарбів прийшли до дому
І на довго посварились.

А не вірили-б дурниці
Та за нею не вганяли,
То й чубів вони-б задармо
В лісі не повискубали.

1890. IX. 24.

ХІІІ.

КРЮК ВЕЛИКА ПТИЦЯ.

Жив собі колись на світі
Крюк, велика птиця,
Звик собі він тихо жити,
Тим та сим живить ця.

Всі птахі його у лісі
Дуже поважали,
Як збірались у громаду,
На покуть пускали —

І питали ся поради
Про діла у його
І всі крюка шанували,
Як батька старого.

Жив-би й жив собі любенько
Крюк, велика птиця,
Як-би раз не довело ся
Із раком зустріть ця...

Був колись наш крюк голодний, —
З ранку аж самбого
А ні ріски ще у роті
Не було у його.

Довго він літав у лісі
Та шугав стенами
І над вечір сів, знемігшись,
Між очеретами.

Коли гляне — рак великий
В воду хоче дізти,
Крюк до його — хап у рота! —
Буде попоїсти!

Се на б́ерезі робилось
Долі під вербою;
Крюк злетів та й сів на гілку
Саме над водою.

Бачить рак тоді, що лихо,
Та й ну́ мудрувати, —
Як би тут обрятуватись,
Щоб не пропадати?

От, подумав він та й каже:
„Ой вóроне-брате!
Довело ся батька й матір
Твоїх міні знати.

„Ну, та й гарні-ж були птиці,
Вже таких немає:
Що розумні вже, що добрі
Так хто його й знає!“

Крюк те чує, слухать гарно,
Що рак батька славить,
Та „Угу!“ на те мугика,
Рота не роззявить.

Рак ізнову починає:
„Правду як сказати,
То твоїх ще довело ся
І братів зазнати.

„Удали ся в батька діти!
А та й птиці-ж гарні!
Що вже добрі, що розумні
Чисті та чупарні!“

Крюк те чує, слухать гарно,
Що рак рідних славить,
Та „угу!“ на те мугика,
Рота не роззявить.

Рак-же знову починає:
„Але що казати!
Хоч були браті і гарні
Гарні батько й мати,

Та куди вже їм до тебе!
Врбди й не рівняти,
А за розум — тобі-б треба
В лісі царювати!“

„Ага!“ скрикнув крюк, зрадівши,
Та й роззявив рота,
А рак бульк тоді у воду —
Пропала робота!

А сороки білобокі
На вербі скакали,
Як те вдріли, полетіли
Та скрізь розказали.

*

З того часу вже минулась
І повага, й шана
І на крюка гріма кожна
І галка погана.

З того часу, як в громаді
Стане крюк навчати,
Заразптаство: „Годі! годі!
Навчивсь царювати!“

Так йому те прикро стане,
Хоч піти втопить ця,
Та замовкне й сяде збоку
Крюк, велика птиця.

1891. III. 8 (20).

ДУРЕНЬ ДУМКОЮ БАГАТІЄ.

Наш Іван кохавсь у мріях, —
 Думкою літає
 Та скарби усе знаходе,
 Гроші здобуває.

Одного разу пішов він
 На баштан до пана:
 Огірочки молоденькі
 Звабили Івана.

Взяв мішок Іван з собою,
 Повен щоб набрати,
 Та й почав він до баштану
 Стиха плазувати.

Як підліз до огірочків,
 Став він і гадає:
 „Це їй Богу міні щастя
 Зараз набігає:

„Наберу цих огірків я
 Повну лантушину,
 А тоді візьму за їх я
 Добру копійчину.

„За ті гроші собі маю
Курочку купити,
І та курочка курчаток
Буде нам водити.

„Я візьму оті курчата
Та й пошлю я жінку
Їх продати і куплю я
За ті гроші свинку.

„Наведе міні та свинка
Поросят чимало, —
Будуть в мене і ковбаси,
Буде в мене й сало!

„Тільки — ні! Ті поросята
Я не буду їсти,
А як виростуть, то й їх я
Теж продам у місті;

„За ті-ж гроші всі куплю я
Добрую коняку,
І вона роботу буде
Нам робити всяку.

„А до того приведе ще
Лошачка такого,
Що швидчішого не буде
Коника ні в кого.

„Лошачка того продам я,
Хату щоб купити, —
Біля хати-ж щоб садочок,
Вишеньки та квіти.

„А там далі і город щоб —
І його чимало,
Бо я хочу, щоб на йому
Все там виростало, —

„Огірків теж насадю я,
Барина щоб мати...
Тільки горе, що такий то
Вже народ наш клятий:

„Не вдержиш і огірочка,
Вирвуть все до краю, —
Ну, байдуже: сторожів я
Добрих понаймаю.

„А сам вийду потихеньку
Із своєї хати
Та й піду у сторожів тих
Варти вивірати.

„Так піду я по над краєм
Та й гукну: Не спіте! —
Гей чи чуєте? Город мій
Добре бережіте!“

Та й згукнув Іван — мов справді
В його вже те діло;
На баштані-ж тому двоє
Сторожів сиділо, —

Як почули вони Йвана,
Кинулись до його
Та й піймали зараз в руки
Із мішком дурного, —

Попобили бідолаху,
Мали ще й в'язати...
Та вже вихопив ся якось
Та мерщій тікати!

Як вернув ся — ще довгенько
Чув побиту спину,
Та нікому не хвалив ся
Про свою причину.

Та вже потім жінці якось
Росказав се діло,
Та́ — сусіді, — трохи згодом
Всюди облетіло.

Почали тоді сьміятись
„Он як наші вміють,
Що думками із нічого
Швидко багатіють!...“

1892. IV. 18 (30).

РИБЯЧІ ТАНЦІ.

1.

Дев царює над лісами,
 Над водами він царює,
 Скрізь закони видає він
 І усюди порядкує.

2.

Ось надумавсь він і кличе
 На великую пораду
 До свого царського двору
 Всю звірячую громаду.

3.

Каже раді міркувати,
 Дати рибі суд і право
 І суддю настановити,
 Щоб судив він нелукаво.

4.

Стала рада міркувати
 Міркували — радували
 І над рибою суддею
 Всі лисицю обібрали.

5.

Почала тоді лисиця
По річках порядкувати —
В неї кум був — однокрилий
Журавель старий цибатий.

6.

Ось його вона до себе
Пособляти попросила,
І тоді у їх робота
Дуже швидко закипіла.

7.

Кум стромляє ніс у воду,
Рибу з неї викидає,
А лисичка на травиці
Суд над нею вирекає.

8

І як риба та погано
Щось поводила ся в річці,
То злочинницю карати
Все доводилось лисичці.

9.

І покараних злочинців
Кум з кумою не ділили,
А ладненько та тихенько
Так удвох усіх і їли.

10.

І погладчала лисичка,
І така ситенька стала,

Що усіх звіврів, як глянуть
Заздрість зараз обнімала.

11.

Як позаздрили, то стали
Доглядати ся пильненько
Та й дізнались, як лисичка
Порядкує там гарненько.

12.

Між звіврами зараз чутка
Пролину́ла про те діло,
І те слово і до лева
Трохи згодом долетіло.

13.

Хоч пан лев і сам обіда
Баранами та волами,
А голодний не гидує
І нечистими свинями.

14.

Дак тож він і лев на тее,
Щоб з підданців драти шкуру,
Інші-ж мусють просту мати,
А не левову натуру:

15.

Беззаконство він карає!
Сам бажає подивить ця,
Як то справді порядкує
Там над рибою лисиця.

16.

І до річки він приходе,
А над нею суд там саме:
Рибка б'ється на травиці
Головами та хвостами.

17.

Кум з кумою вже гарненько
Пообідати хотіли,
Та зненацька коло себе
Лева дужого уздріли.

18.

„Хто такий ти? Що тут робиш?“
Грізно в кума лев питає,
Та лисичка зна брехати
І швиденько відмовляє.

19.

— „Се мій писарь есть, о царю!
Він за чесність превелику
Од народу має шану
Й буде мати аж до віку.

20.

— „А оце твої підданці,
Посланці се од народу —
Щоб тебе тут привітати,
Бач, покинули і воду.

21.

— „Карасі, великий царю,
Це прийшли поздоровити...“

„Ну, а як же,“ — лев питає
„Як народів тут жити?“

22.

„Чи вдоволені підданці?
Чи порядок є у краї?“
А лисиця відмовляє:
— „Та їм так, неначе в раї!“

23.

— „О, наш добрий царю! тільки-б
Бог тобі дав віку й сили!...“
(А карасики безщасні
На травиці тріпотіли)

24.

„Тільки чом же“ — лев питає
„І хвостами, й головами
Ті заступники народні
Всі кивають перед вами?“

25.

А лисиця відмовляє:
— „Мудрий леве! се радіють
Так вони, тебе уздрівши,
І танцюють, як уміють...“ —

26.

„А!“ — ревнув тут лев, брехнею
Розлютований такою,
І в свої він кіхті кума
Ухопив ураз в кумою.

27.

І щоб так не без музики
Тим підданцям танцювати,
То він писаря з суддею
Їм примусив засьпівати.

28.

І було то на цім світі
Їм останнє вже съпівання...
Так скінчило ся лисиче
Над річками панування...

1892. V. 7 (19).

XVI.

СИРОТА.

1.

Умірає мати,
Дочку покидає,
Не женитись батько
Жінці присягає.

2.

На могилі в неї
Трава зеленіє,
А присяги батько
Держати не вміє.

3.

Бере він у хату
Молодую жінку:
„Доглядай,“ — він каже
„Мою ти, дитинку!“

4.

Вона-ж сиротину
Добре доглядала
На рік двічі білу
Сорочку давала.

5.

Вона-ж доглядала
Бідну сиротину
Через день учила
Обідать дитину.

6.

Зжурилась дитина,
Звела ся ні на що
А мачуха каже:
„Ліниве ледащо.“

7.

Роковес сьвято
Великдень приходе
Мачуха сирітку
З-за столу виводе.

8.

„Ти паски вкусила,
То вже й розговілась
Вставай та іди вже
Чого ще розсілась?“

9.

„Сорочки ти білі
Полюбляеш брати,
А того не хочеш
Самій щоб надбати.“

10.

„Піди, стоїть прядка
У хижці в куточку

Там сядь та й пряди ти
Собі на сорочку.“

11.

Пішла сиротина
Та не в ту хижину,
А пішла одвідать
Ненечку єдину.

12.

Прийшла на могилу
Ік їй припадає,
Цілує землю
І плаче, й ридає.

13.

„Ой мамо-голубко,
Як-би ви устали
Та дочку єдину
Тепер зоглядали!

14.

„Ой мамо-голубко
Почуйте, як плачу
Хоч голос подайте,
Хоч хай вас побачу.“

15.

Ой плаче сирітка,
І плаче й ридає
Та ніхто в могили
Їй не відмовляє.

16.

„Коли-ж ти не хочеш,
Мамусю, устати,
Коли-ж ти не можеш
Ні слова сказати,

17.

„Візьми мене, мамо,
До себе до ями
Нехай я не плачу
Гіркими сльозами.

18.

„Нехай не верну ся
Я більше до дому,
Не дай ти знущатись
Із мене нікому.“

19.

Ой плаче сирітка
І плаче й ридає,
Та ніхто з могили
Їй не відмовляє...

20.

До дому вернулась
Бідна сиротина...
Покинула доню
Ненечка єдина.

21.

А бідная мати
Усе дочувала

Вона-ж тоді зараз
Перед Богом стала.

22.

„Пусти мене, Боже,
На землю із неба
Пособити рідній
Дитинонці треба!“

23.

І Бог бідну матір
На землю пускає
І мати тихенько
Вночі віхожає.

24.

Приходить до себе
У свою хатину
Край порога бачить
Рідную дитину.

25.

Тихо мати, тихо
У хату вступає,
В головах у батька
В мачухи ставає.

26.

— „Прокиньтесь!“ — говорить
„Прийшла я із раю
За доньку-сирітку
Я вас покараю.

27.

„Як ще прийду вдруге
І таке побачу
Тоді перед Богом
Я тяжко заплачу.

28

І буду благати
На вас я карання
За ваше з моєї
Дитини знуцання.“

29.

Прокинув ся батько,
Мачуха схопилась:
Уся їх хатина
Сяєвом сьвітилась.

30.

Немає-ж у хаті
Вже білше нікого,
А серце занило,
Із ляку тяжкого.

31

Уранці сирітка
Весела устала:
„Була в мене мати
Мене цілувала.“

32.

Говорить, а батько
І мачуха знають,

Що правду то каже
Її не займають.

33.

Одмінилось дуже
З тієї години:
Не пізнаєш більше
Тепер сиротини:

34.

Що неділі в неї
Сорочка біленька,
Що неділі в косах
Стрічечка гарненька.

35.

Із мачухи мати
Сиротині стала,
Щиро доглядала
З ока не спускала.

36.

А сирітка матір
Мертву поминала,
Як що-дня молитись
Богові ставала.

1892.

З М І С Т.

	Бови.
I. Два морози	3
II. Снігурка	10
III. Сопілка	19
IV. Дівчина Леся	29
V. Маруся та князенко	41
VI. Чия робота важча	74
VII. Сірко	81
VIII. Могутний комарь	85
IX. Кузьмина	89
X. Три бажання	94
XI. Дума про княгиню кобзаря	99
XII. Скарб	107
XIII. Брюк, велика птиця	113
XIV. Дурень думкою багатіє	117
XV. Рябчі танці	121
XVI. Сирота	127

Друкарські помилки.

	надрук.	треба
Бік 25-й, рядок згори 2-й:	чудово	чудово
„ 27-й, „ знизу 5-й:	мою ти, дитинку	мою ти дитинку.

НБ ПНУС

249395

Денис. З рїжних країв і народів	—20	кр
Гр. Григорієвич. На добродїїні цїли, комедія	—30	"
" " Соколик, комедія	—35	"
" " Шляхта ходачкова, комедія	—45	"
І. Ланска. Обрусїтеї, повїсть в рос. житї, 2 части	—60	"
О. Обачний. Соціалїсти межи семінаристами	—15	"
Григ. Квітка. Маруся, оповїдане	—10	"
Волод. Мясляк. Поезїї ч. I	100	"
Закон о загальнїм ополченю	—45	"
Н. Гоголь. Оповїданя	—35	"
" " Вечерницї	—10	"
" " Мертві душі, повїсть	180	"
A. Бигдай. Іа Кобааря Т. Шевченка. На городї коло броду, потї на фортеця	—40	"
" " Іа Кобааря Т. Шевченка. Ой сїду я під хатою, потї	—35	"
" " Іа Кобааря Т. Шевченка. „Думка“ Тече вода, потї	—35	"
" " Іа Кобааря Т. Шевченка. Тополя, потї на фортеця	—40	"
C. Нагибїда. Про руску правопїсь	—05	"
Абгар Содтан. При стрїльцїй патрї	—40	"
Корн. Устїянович. М. Ф. Раєвскїй і росїйскїй панславїам	—80	"
Залуквич. Кїстяки Гольбайна ч. 2.	—15	"
„Зеркало“ в року 1890, 1891 і 1892 по	200	"
Біблїотека Батькївщини ч. II.	—20	"
Север. Задля святої землї	—50	"
Вас. Чайченко. Твори ч. I. 80 кр., ч. II. 60 кр., ч. III.	—60	"
" " Книга кавок поезїї часть II.	—60	"
" " Під хмарним небом, поезїї ч. I	100	"
" " Хома Макогїл, убогий цаймит	—5	"
" " Робїнон	—20	"
" "	—20	"
К. Т. Подоленко. За громаду. Хронїка		
Занїски товариства імени Шевченка ч. I, II, III, IV. по	100	"
О. Кенан. Свїбр ч. I. I II.	120	"
Г. Данилевскїй. Збїгнї в Новоросїї	100	"
Кобаар ^а Тараса Шевченка, 2 томи 450 вр. без перес., з перес.	500	"
Мапа етнографїчна України Руси	—20	"
Каталог предметів малорускої старини колекцїї В. В. Тарновского	—50	"
Книга пїсень Генрика Гейне, Лесї України і Макс. Станїського	—80	"
Лєся Українка. На крилах пїсень	—60	"
Коза дєреза, дїтяча оперетї М. Лисенка	—80	"
Твої і Трофїма Зїнькївського ч. I.	100	"
Емїль Золя. Мрїя, повїсть	100	"
Ермал Шатрїян. Палї Тереса, повїсть	—80	"
Вол. Короленко. Сїпнїй музика, повїсть	—60	"
О. Я. Конїєскїй. Оповїданя	—30	"
" " Над свїжкими могилами	—10	"
Юрїй Еберс. Чото сїм, повїсть	120	"
Евген. Гребїнка. Чайковскїй, повїсть	—70	"
" " Байки	—10	"
Ганна Керї. Замок Делї, повїсть	280	"
Всєволод Гаршїн. Малїрї, оповїдане	—10	"
М. Родзєвїчївна. Дєвїтїс, повїсть	100	"
Павло Граб. Збїрник поезїї ч. I.	—20	"
Вальтер Скот. Рїшард лївнє серце, повїсть	120	"
Умалец і Сїлїка. Словар росїйско-українскїй часть I.	250	"
Петро Гьотї. Рїбак ісландскїй, повїсть	—60	"
Іван Бєвсторонїї. Вїдношенї обрїдонї в вєхїднїй Галичинї	—30	"
І. А. Гончаров. Обломов, повїсть	180	"
М. Зїгнрїя. Жална д' Арк, орлеанська дїва	—10	"
" " Про Оїрїма жи довила і Хведора христїянина	—10	"
Юрїй Онет. Великїй лїм, повїсть	200	"
Володїмїр Навроцкїй. Твори ч. I.	120	"
Вїльгемїна Гїлєри. Власними силами, повїсть	120	"
Ігнат Олїшкєвич. Руска бїблїотека ч. III.	150	"
Фєдор Достоевскїй. Вина і кара, повїсть	400	"
Др. Кость Лєвїцкїй. Нїмецко-рускїй словар правнїчїй	350	"
Юа. Стїде. Родина Вужгольцїв, повїсть	100	"

20к.

А. К. Толстой. Князь сребрний, повість	209
З чужих зілляків, вірники оповідає	130
Василь Марінок. Безталанне сватанє, оповідає	—30
Волод. Левенко. Солдатський розрух	—18
І. Вагтовий. Українство на літературних поєвах з Московщиною	—30
Стофан Качала. Похід Собєского під Відень 1683	—28
Історія коротка Руси	159
Микола Костомаров. Руска Історія в життєписах 3 томи	159
Історичні монографії т. I	159
Вогдал Хмельницький т. I, II, III, IV	610
Гетьманованє Івана Виговского і Юрія Хмельницького	159
Гетьманованє Врухолецкого	159
Гетьманованє Дам'яна Многогрішного	125
Гетьманованє Самійловича	175
В. Антонович і Д. Ізюваєвський. Історія велик. Князівства литов.	140
Д. Ізюваєвський. Княжий період до Володимира Мономаха ч. 1.	150
Княжий період до Данила Галицького ч. 2.	150
М. Смирнов, М. Дашкевич, Гр. І. Шараневич. Монографії до історії Галицької Руси	159
Василь Лукич. Угорска Русь	—15
Ватра, альманах стрибєкий	109
Др. Смаль-Стоцький. Minoritätsvotum	—30
Руска школа, вишук 1 і 2 по	—39
Хванько. В народ, оповідає	—15
Мих. Пачовський. Про Вілли і думи рускі	—10
Олександр Колєса. Юрій Косован Федькович	—20
Левенко. Пани і люди, повість	—30
Радвяна віч, опера М. Лисенка	—70
Іван Сурик. Твори з московского	—10
Олександр. Кожеса. Шевченко і Міцкевич	1
Геріні-Герасимович. Що то є господарієть	—10
Шевченко в бандурою над Дніпром	25
Осип Маковей. Посвіч ч. I	—30
Михайло Старицький. В темряві драма	—30
Юрій Верне. Подорож доккола землі	60
Медитвенник народний (фонетичний)	—25
Осип Барвінський, Палло Полуботок, трагедія	—15
Марко Кропивницький. Татарівна драма	—25
Василь Щурат. Замітки до Черця Шевченка	—10
Школиценко. Між народ, повість	—20
Кирило Студиньскій. Лірники студія	—20
Панає Мирний. Лімерівна, драма	—30
Митро Олександрович. Писання українські	—10
Василь Кулик. Писання	—10
Павло Граб. З чужого поля Переклади	—20
Василь Щурат. Чернеча республіка на Афоні	—10
Пісня про Роланда	—50
Брет Гарт. Крісеї, повість	—30
Тургенєв Ів. Дворянське гніздо, повість	—35

НБ ПНУС

249395